

Zborník z konferencie

Výchova a vzdelávanie ako nástroj (de)formovania hodnotového systému spoločnosti

pri príležitosti

20. výročia obnovy cirkevného školstva v Spišskej diecéze

25. októbra 2011

Organizátori:

Stará Ľubovňa, Cirkevné gymnázium sv. Mikuláša, Štúrova ul.3.

Obsah

Kríza morálnych hodnôt v súčasnej Európe a postoj Katolíckej cirkvi

Mons. Andrej Imrich, pomocný biskup, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie..... 3

Úloha cirkevných škôl pri formovaní kresťanského hodnotového systému detí a mládeže

PaedDr. Ján Dravecký, PhD., Biskupstvo Spišské Podhradie - Školský úrad a Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku 7

Mladí včera a dnes, čo sa mení a čo zostáva

P. Michal Zamkovský, Redemptoristi Kongregácia Najsvätejšieho Spasiteľa, Podolínec 16

Wychowawcza rola patrona szkoły

Mgr. Dariusz Przyłtas, riaditeľ Zespótu Szkół im. Św. Edyty Stein v Lublińci..... 19

O vzťahoch medzi mladými ľuďmi vo víre rôznych myšlienkových/spoločenských prúdov

Mgr. Pavol Hudák, Vysoká nad Uhom 23

Ideológie 20. storočia a ich negatívny dopad na hodnotovú orientáciu spoločnosti

Mgr. František Neupauer, PhD., Ústav pamäti národa, autor projektu *Nenápadní hrdinovia* 27

Nedeľa v prospech človeka – jednotlivca, rodiny a spoločnosti

Mgr. Mária Guregová, Fórum pre verejné otázky..... 32

Kríza morálnych hodnôt v súčasnej Európe a postoj Katolíckej cirkvi.

Mons. Andrej Imrich, pomocný biskup, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie

Úvod

Istý kunsthistorik objavil v jednom zanedbanom humne starú barokovú skriňu. Majiteľovi humna povedal: predajte mi tú skriňu, dám Vám za ňu tisíc eur. Majiteľ mu ju s radosťou prisľúbil a skriňu vyložili pod strechu pred humno na viditeľné miesto, aby si nový nádejný majiteľ mohol po ňu prísť. O chvíľu šiel tadiaľ akýsi tulák a vraví majiteľovi: hľadám nejaké drevo na kúrenie, dajte mi tú starú skriňu, ako kurivo mi vydrží aspoň štyri dni.

Akú hodnotu má vlastne tá skriňa? Je hodná tisíc eur alebo má hodnotu štvrté kubíka odpadového dreva, že majiteľ by mal ešte zaplatiť tomu, kto ten odpad odpratá?

I. V čom spočíva hodnota vecí

Hodnota vecí spočíva v ich užitočnosti. Tá skriňa barokovej krásy má pre kunsthistorika umeleckú hodnotu, ktorú jej vtlačil dávny majster. Po primeranom reštaurovaní môže naplno zažiarit svojou nádherou a potešiť každého človeka, ktorý spočinie na nej svojim pohľadom. Má ona tiež aj praktickú hodnotu, lebo môže poskytovať priestor na odkladanie vecí každodennej potreby. Spomínaný tulák jej dáva hodnotu odpadového dreva. Jej hodnota vlastne teraz závisí od toho, do akých rúk sa dostane. Inú hodnotu bude mať v rukách kunsthistorika a inú hodnotu v rukách tuláka. Veci dostávajú hodnotu a zmysel práve vo vzťahu k človekovi, ako mu môžu byť užitočné.

1. Materiálne hodnoty

K našej existencii, k nášmu šťastiu a k dôstojnému ľudskému životu potrebujeme chlieb, oblečenie, bývanie a mnohé iné životné potreby. Všetko toto vo vzťahu k nám získava hodnotu. Džbán vody na púšti, ktorý zachránil pútnika pred smrťou od smädu nadobudol veľkú hodnotu. Túto hodnotu získala voda vo vzťahu k človekovi, keď ju človek zužitkoval. Ropa, ktorá sa nachádza v arabských zemiach mala pred päťsto rokmi inú praktickú hodnotu ako dnes, lebo až dnes ju človek vie zužitkovať. Dnes k nej človek zaujal novú kvalitu vzťahu. K dôstojnému ľudskému životu sú materiálne hodnoty nutné, ale samé materiálne hodnoty nestačia.

2. Morálne hodnoty

Pretože k dôstojnému ľudskému životu materiálne hodnoty nestačia, musia byť sprevádzané morálnymi hodnotami, ktorým majú materiálne hodnoty podliehať. Medzi základné morálne hodnoty patria pravda a láska. Hodnotu materiálnych vecí môže človek meniť. Môže ich zhodnocovať aj znehodnocovať. Z konkrétneho brvna dreva môže človek urobiť umeleckú sochu, kvalitný kus nábytku, prípadne kôpku paliva. Konečný produkt bude mať rôznu hodnotu. Závisí to od človeka, ktorý sa toho brvna ujme.

Morálne hodnoty sú dané Bohom a sú nezávislé od človeka. Pravda je daná Bohom, človek ju nemôže meniť, môže ju iba s pokorou hľadať a spoznávať.

II. Dôležitosť morálnych hodnôt

Morálne hodnoty majú pôvod v Bohu a sú nemeniteľné. Čo je mravne dobré a čo zlé neurčuje človek, ale Boh.¹ Človek má morálne dobro s pokorou spoznávať a zaujať k nemu vzťah. Pri materiálnych veciach to je tak, že človek im môže zvýšiť hodnotu, inak povedané zhodnotiť ich. Pri morálnom dobre človek jeho hodnotu nemôže meniť, ale keď k morálnemu dobru zaujme kladný vzťah, vtedy človek zvyšuje svoju ľudskú dôstojnosť. Teda morálne dobro dáva hodnotu človekovi. Kto si cení morálne hodnoty, hodnotu pravdy, hodnotu dobrého skutku, hodnotu pokánia, hodnotu odpúšťania, ten sa stáva ušľachtilejším človekom s vyššou ľudskou dôstojnosťou. Nie je to však človek, ktorý dáva hodnotu dobrému skutku, ale je to dobrý skutok konaný človekom, ktorý zvyšuje dôstojnosť človeka. Hodnota dobrého skutku je určená Bohom.

1. Hodnota pravdy

Zosobnenou pravdou je Boh, ktorý je Pravda samá a ktorý úplne a dokonale pozná seba i všetko stvorenie, lebo je pôvodcom všetkého. On neomylnne rozlišuje medzi dobrom a zlom. Pravda o ňom je ukrytá v stvorenstve. Tam sa nachádzajú stopy pravdy o Bohu. Pravdu o ňom tušíme vo svojom vnútri. Toto poznanie Boha je ešte hmlisté. Zreteľnú pravdu o sebe nám Boh odkrýva v Zjavení cez Mojžiša, prorokov a hlavne cez Ježiša Krista, ktorý je jeho verným obrazom.² Spoznať pravdu O Bohu alebo inými slovami spoznať Boha zo Zjavenia, znamená nielen sa oboznámiť, ale predovšetkým uveriť tomu, čo nám Kristus zjavil. Toto nás robí synmi a dcérami Nebeského otca, teda Božími deťmi a to nás dokonale pripodobňuje obrazu Ježiša Krista. Toto poznanie nám dáva neuveriteľnú dôstojnosť a uschopňuje nás to dosiahnuť neopísateľné šťastie vo večnosti. Pomocou poznania pravdy o Bohu a poznávania pravdy o stvorenstve sa zmocňujeme ostatných právd, pomocou ktorých sa dvíha naša dôstojnosť a schopnosť budovať svoje pozemské a večné šťastie.

2. Hodnota lásky

Láska veľmi úzko súvisí s pravdou. Čo pravda označuje ako dobro, k tomu láska inklinuje. Bez pravdy nemôže existovať láska, lebo pravda je jej objektom a bez lásky sa nemôže v našom živote uplatniť pravda. Láska je hodnota pochádzajúca od Boha. Človek sa môže nechať ňou zapáliť, prípadne ju odmietnuť. Pravá láska nemôže inklinovať k zlému. Ona je prameňom pocitu vnútorného pokoja a šťastia a šíriteľkou dobra vo svojom okolí.

III. Kríza morálnych hodnôt

Kríza morálnych hodnôt začína krízou lásky a jej deformáciou. Známkou pravej lásky je vždy obeta spojená s krížom. Obetovať sa a znášať kríž, to nikomu nechutí. Nákazou lásky je sebecko. Ono sa veľmi živo hlási o slovo v každej chvíli nášho života. Sebecko prejavuje pýchu, hľadá príjemnosť, rozkoš, pôžitky. Mať sa dobre a nebyť dobrým, to je sebecký životný štýl. Táto naša náklonnosť deformuje v nás lásku.

¹ Porov: KKC, čl. 1950 – 1960.

² Porov.: Jn 14, 9.

1. Sila sebeckva

Ak sebeckvo, príjemnosť, rozkoš zabijú v našom srdci lásku, v našej hlave nastane zatemnenie rozumu. Prirodzenú i nadprirodzenú pravdu začneme spochybňovať a začne sa propagovať podivná životná subkultúra. Túto subkultúru vnášame nielen do občianskeho života, ale aj do života náboženského. Začne sa ohlasovať Kristus bez kríža, náboženstvo bez obety, Božie kráľovstvo bez pokánia.

2. Dnešné zatemnenie rozumu

Všimnime si snahy dnešnej doby. Nepotrebujeme veľké vzdelanie, aby sme pochopili, že najvyššou pozemskou hodnotou v živote jednotlivca je život a zdravie. Ak máme život a zdravie, vtedy pre nás má zmysel všetko ostatné, chlieb, bývanie, peniaze a ostatné potreby. Ak by nás niekto usmrtil, všetky spomínané veci stratia pre nás zmysel. Ale najvyššou pozemskou hodnotou je predsa zachovanie ľudského rodu. To uznávajú ľudia od nepamäti, preto sú ochotní umierať za vlast' a uctievať si ako hrdinov tých, ktorí za svoju vlast' položili životy.

Ani na to nepotrebujeme veľké vzdelanie, aby sme pochopili, že zachovanie ľudského rodu môže zabezpečiť iba spoločenstvo muža a ženy, nie spoločenstvo dvoch mužov, či spoločenstvo dvoch žien. Preto je takmer nepochopiteľné, ak sa verejnosť vo vyspelých krajinách dožaduje, aby sa v parlamente deklarovalo, že spoločenstvo dvoch mužov, či dvoch žien je rovnocenné spoločenstvu muža a ženy. To predsa nie je pravda, lebo len spoločenstvo muža a ženy dokáže zachovať pre ľudstvo tú najdôležitejšiu pozemskú hodnotu – zachovanie ľudského rodu.

Ide tu o neuveriteľné zatemnenie rozumu širokej verejnosti. Čo však tomu predchádza. Predchádza tomu sebeckvo – sebecká túžba po rozkoši. Ako keby sa tu presadzovala snaha vyhlásiť právo na rozkoš za základné ľudské právo. Aj rozkoš je dar Boží a k ľudskému životu patrí, ale len v hraniciach, ktoré stanovil Boh. Ale ono nemôže patriť medzi základné ľudské práva. Ak sa právo na rozkoš vyhlási za také právo ako právo na život, potom pre rozkoš bude dovolené všetko. Pre rozkoš bude dovolené opustiť manžela, či manželku, opustiť nedospelé deti, pre rozkoš budú dovolené všetelijaké partnerstvá, pre rozkoš bude dovolené všetko.

Kríza morálnych hodnôt je v dnešnom rozvinutom svete veľmi silná. Začína ona sebeckvom, ktoré deformuje pravú lásku a zatemňuje rozum. Ak je spochybnená pravda a deformovaná láska, potom sú zdeformované všetky ostatné morálne hodnoty. Nastupuje konzumný životný štýl, ktorý otrávi všetky oblasti života, počnúc rodinou až po život spoločenský.

IV. Postoj Katolíckej Cirkvi

Katolícka Cirkev ktorú Kristus posielala do tohto sveta, má úlohu ohlasovať Božie kráľovstvo a vyzývať ľud na pokánie. Východisko z takej vážnej morálnej krízy, v akej sa zmieta dnešný, po stránke technickej, rozvinutý svet je len a len cestou pokánia. Pokánie je úlohou každého kresťana. K nemu nás zaväzuje sviatosť krstu. Pokánie je permanentná snaha zanechávať cestu zla a nastupovať cestu dobra. Pokánie je ochota uznať každé zlo, zlo oľutovať a zanechať ho. Pokánie lieči chorobu spoločnosti, oživuje pravú lásku a osvecuje rozum. Kajúci človek je otvorený nefalšovanej pravde a ochotný k obetavej láske. Toto je východisko z každej krízy a z každého chaosu. Cirkev neustále povzbudzuje k pokániam. Cirkevný kalendár vymedzuje pre pokánie veľa času. Je to každý piatok počas celého roka, obdobie adventu

a obdobie pôstu. Pokáním Cirkev pripravuje Boží ľud na slávenie všetkých väčších udalostí, či už sa slávia v jednotlivých farnostiach, krajinách alebo na celom svete.

Záver

Dnešný človek opovrhne Bohom, spochybňuje a vysmieva sa takmer každej pravde, znevažuje tým hodnoty, ktoré nahrádza pseudohodnotami. Veci idú tak ďaleko, že to dosahuje známky rúhania sa. Jemným a citlivým dušiam to naháňa strach, že za to príde Boží trest.

V tomto ovzduší sa uprostred ľudu Božieho veľmi silno ujal kult Božieho milosrdenstva. Áno Božie milosrdenstvo je našou nádejou. Treba však vedieť, že Božie milosrdenstvo je účinné len pre kajúce duše.

Rodina a škola tu majú veľké poslanie. Deťom ponúkať pravdu o Bohu, o človeku i o ostatnom stvorenstve a vychovávať ich ku kajúcnosti a k pravej obetavej láske, ktorá sa nebojí kríža. Vrátime tak svetu pravé hodnoty a hlavne nádej.

Úloha cirkevných škôl pri formovaní kresťanského hodnotového systému detí a mládeže.

PaedDr. Ján Dravecký, PhD., Biskupstvo Spišské Podhradie - Školský úrad a Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku

Anotácia:

Príspevok má dve časti. V prvej sme sa pokúsili odpovedať na otázky: Čo sú hodnoty, hodnotový systém a aký je základ hodnotového systému? Na základe čoho si človek vyberá životné priority, čím je ovplyvnený výber priorít? Ako hodnotový systém (hierarchia hodnôt) ovplyvňuje život človeka? Charakterizujeme hodnototvorný proces a činitele, ktoré ho ovplyvňujú. V druhej časti sa zmieňujeme o rodine a škole ako o dôležitých činiteľoch, ktoré formujú hodnoty u detí a mládeže. Vychádzajúc z cieľov výchovy a vzdelávania v školách charakterizujeme „všeľudské“ hodnoty, ktoré má za úlohu rozvíjať štátna škola. Poukazujeme na poslanie a úlohu cirkevnej (katolíckej) školy so stručným uvedením cieľov kresťanskej výchovy, od ktorých sa odvíja formácia kresťanských hodnôt detí a mládeže.

Úvod.

Každý človek sa navonok prejavuje tým, že vstupuje do vzťahov. Človek si vytvára vzťahy s inými ľuďmi (sociálne prostredie), vstupuje do vzťahov s okolitým materiálnym svetom (živá aj neživá príroda) a nejakým spôsobom si formuje vzťah k transcendentnu – k tomu, čo sa vymyká zmyslovému a rozumovému poznaniu. Uvedené vzťahy, ich kvalita a dynamika, sú závislé od vlastností, ktorými človek disponuje. Sú to vlastnosti telesné a duševné. K duševným môžeme priradiť vlastnosti kognitívne, morálne, estetické, vôľové a citové. Vrodené, ale aj získané. Jednotlivé vlastnosti majú rozličný význam v živote človeka a v jeho vzťahu s prostredím. Niektoré vlastnosti sú krátkodobé, dočasné, premenlivé, iné sú trvanlivejšie, niektoré sa prejavujú v zriedkavých situáciách, iné sú všeobecnejšie.³ Jednotu týchto vlastností, typických pre daného jedinca, prejavujúcu sa jeho správaním a konaním, označujeme pojmom *o s o b n o s ť*.⁴ Uvedené vlastnosti spolu navzájom súvisia, vytvárajú jednotu, ktorá charakterizuje osobnosť. Môžeme tak hovoriť o typoch osobností.

Psychológia pozná viacero typológií osobností. Kačáni, V.⁵ delí vlastnosti osobnosti do týchto piatich skupín:

- **aktivačno-motivačné vlastnosti:** predstavujú *sústavu hodnôt*, na základe ktorých jednotlivec riadi a usmerňuje svoje správanie vo vzťahu k realite vonkajšieho sveta. Medzi základné aktivačno-motivačné vlastnosti patria: pudy, potreby, záujmy, zvyky, ideály, životné plány.
- **vzťahovo-postojové vlastnosti:** predstavujú *systém hodnôt*, ktoré jednotlivec uplatňuje vo svojej spoločenskej aktivite. Tu patria: postoje, citové vzťahy, charakter, svetonázor, náboženstvo – viera.

³ ĎURIČ, L., ŠTEFANOVIČ, J. a kol.: *Psychológia pre učiteľov*. Bratislava : SPN, 1977, s. 134

⁴ Porov.: NAKONEČNÝ, M.: *Lexikon psychologie*. Praha : Vodnář, 1995, s. 114 – 115.

⁵ Porov. KAČÁNI, a kol.: *Základy učiteľskej psychológie*. Bratislava : SPN, 2004, s. 77 – 78.

- **výkonové vlastnosti:** predstavujú kvalitu a kvantitu, čo jednotlivec dokáže, vyjadrujú, aké má predpoklady na riešenie zložitých situácií. Tu patria: inštinkty, poznatky, schopnosti.
- **sebaregulačné vlastnosti:** vyjadrujú, do akej miery človek vie riadiť a ovládať svoje správanie, aký si vytvára obraz o sebe. Patria tu: vôľové vlastnosti, sebauvedomenie, sebahodnotenie a svedomie.
- **dynamické vlastnosti:** charakterizujú priebeh prežívania a správania z hľadiska intenzity a tempa, čo vyjadruje temperament človeka.

Všimnime si prvé dve skupiny vlastností: aktivačno-motivačné a vzťahovo-postojové vlastnosti. Predstavujú sústavu, či systém hodnôt, na základe ktorých sa jednotlivec uplatňuje v spoločnosti a na základe ktorých jednotlivec riadi a usmerňuje svoje správanie k vonkajšiemu svetu. (Ďalšie tri skupiny vlastností určujú mieru, kvalitu a kvantitu správania a konania človeka).

Hodnoty a výchova k hodnotám

Pojem „hodnota“ sa v modernej pedagogike a psychológii často používa. Problematikou hodnôt sa zaoberá axiológia⁶. Ak hovoríme o hodnotách, tak máme na mysli hodnoty vo vzťahu k niekomu alebo k niečomu. Hodnotu človek poznáva rozumom, citom a vôľou. Aby dosiahol hodnotu – to, čo považuje za hodnotné – to sa usiluje, namáha, ba až zápasí. Človek, pre ktorého má v živote význam taká hodnota, ako je napr. auto, a nie hocikaké auto, dokáže sa zrieknuť mnohých iných vecí, aby si na takéto auto našetril. Sú aj takí, čo nešetria, ale auto chcú, tak kradnú!

Len stručne tu uvedieme, že – podľa viacerých aspektov – rozoznávame niekoľko druhov hodnôt:

- **materiálny hodnoty** – pri nich ide predovšetkým o predmety, veci a javy majúce spotrebný charakter (dom, oblečenie, auto, televízor,...)
- **duchovné hodnoty** – uspokojujú potreby a záujmy ľudí, ale samy sa nespotrebovávajú; ide o hodnoty viažuce sa na výchovný, vzdelávací a kultúrny proces, ktorý súvisí s vedou, umením a vierou
- **politické hodnoty** – súvisia s politickým systémom krajiny (politickou hodnotou môže byť demokratické usporiadanie spoločnosti, slobodné voľby, sloboda prejavu, a pod.)
- **etické, mravné hodnoty** – súvisia s mravnými normami ľudského správania a konania (hodnotou je život, pokoj, charakternosť, čestnosť, pravda,...)
- **estetické hodnoty** – vyjadrujú estetické hodnotenie krásy, ktorú možno pozorovať v prírode, alebo v dielach človeka (hudobné, výtvarné, technické diela, krásy prírody)
- **sociálne hodnoty** – súvisia so životnými istotami, so starostlivosťou o zdravie, s demografickým rozvojom spoločnosti, so zabezpečením v prípade choroby, staroby a pod. (významnou sociálnou hodnotou je rodina, deti, manželstvo muža a ženy,...)

Treba si uvedomiť, že hodnotu môže mať pre človeka čokoľvek: veci, udalosti, vzťahy, poznatky, iní ľudia, slová, znaky... Každý človek si tú istú vec, udalosť, vzťah, poznatok... uvedomuje inak. Stáva sa, že si mnohé hodnoty neuvedomujeme, najmä keď „fungujú“ celkom samozrejme... Napríklad zdravie. To, akú má hodnotu si začneme uvedomovať, až

⁶ Axiológia – všeobecná teória hodnôt a hodnotenia.

Úloha cirkevných škôl pri formovaní kresťanského hodnotového systému detí a mládeže

keď upadneme do choroby. Alebo rodina. To, akú má hodnotu si mnohí uvedomia, až keď sa im rodina rozpadne. Mohli by sme vymenovať mnohé iné hodnoty: pokoj – mier, blahobyt, láska,...

Hodnoty majú v živote človeka veľký význam. V čom predovšetkým?

- hodnoty napomáhajú dozrievaniu človeka

prostredníctvom hodnôt dokáže človek realizovať svoj plnohodnotný a zmysluplný život

vďaka hodnotám človek vie prežívať utrpenie

hodnoty pomáhajú v hľadaní zmyslu života

hodnoty ovplyvňujú životný štýl človeka (tzv. zdravý životný štýl, kresťanský životný štýl, život bezdomovca)

hodnoty ovplyvňujú činy a vlastnosti človeka

Každý z nás, každý človek má osvojené nejaké hodnoty, podľa ktorých sa v živote usiluje správať, riadiť a konať. Hovoríme, že človek uznáva, či disponuje určitou sústavou hodnôt. Na označenie tejto skutočnosti sa používa viac kategórií: hierarchia hodnôt, hodnotová pyramída, hodnotový rebríček, hodnotový systém... Usporiadať všetky hodnoty, podľa ktorých sa v živote riadime, do nejakého očíslovaného zoznamu – poradia je asi ťažko možné. Predsa len, ak sa zamýšľame nad zmyslom života človeka a ľudstva, nad príčinami nášho bytia, nad otázkami „posledného cieľa“ – nevyhneme sa otázke, čo je najvyššou hodnotou. Čo si mám vo svojom živote najviac vážiť? Pre čo, pre akú hodnotu sa oplatí žiť dôstojný život, obetovať seba prípadne svoje veci (peniaze, majetok,...).

Od najvyššej hodnoty sa odvíjajú ďalšie – do hĺbky a do šírky. Tak si vytvárame akúsi pyramídu hodnôt, usporiadaný systém hodnôt, priority v hodnotách...⁷ Systém hodnôt môže mať charakter pyramídy s jedinou hodnotou na vrchole, alebo obdĺžnika, kde popri sebe stojí viac približne rovnocenných hodnôt. Max Scheler⁸ vypracoval hierarchickú stupnicu hodnôt: najnižšie sú hodnoty príjemného a nepríjemného, nasledujú hodnoty biologické, hodnoty duchovné (kultúrne) a najvyššie je svätosť ako najvyšší stupeň hodnotenia. Podľa M. Schelera je základný spôsob poznania hodnôt ich prežívanie/precítanie.

Ako sme v krátkosti uviedli, hodnotový systém má pre človeka veľký význam. Je preto veľmi dôležité, aké hodnoty si mladý človek osvojí, s akými hodnotami sa stotožní, ako si tieto hodnoty usporiada – aký rebríček hodnôt si vytvorí. Hodnotový systém normálneho človeka by mal z psycho-hygienického hľadiska zodpovedať trom nasledujúcim požiadavkám:⁹

- a) hodnotový systém má byť vnútorne konzistentný s celou osobnosťou – človek má mať dôveru vo vlastné hodnoty

hodnotový systém má byť realistický a do určitej miery pružný – hodnoty sa majú v živote uplatňovať, nemajú byť utópiami; hodnoty majú zostávať relatívne stále, ale majú sa prispôsobovať zmenám v človeku a jeho okolí (napr. vznik manželstva, narodenie dieťaťa – vedie k zmenám v hodnotovom systéme).

hodnotový systém, podľa ktorého človek žije, má prinášať človeku uspokojenie

⁷ Porov. VAJDA, J.: *Úvod do etiky*. Nitra : Enigma, 2004, s. 124

⁸ Max Scheler, (1874 – 1928), nemecký filozof, významný predstaviteľ nemeckého duchovného života, venoval sa náuke o poznaní, etike, filozofii náboženstva akultúry a axiológii.

⁹ GRÁC, J.: *Pohľady do psychológie hodnotovej orientácie mládeže*. Bratislava : SPN, 1979, s. 46.

Človek žije v rodine, v kruhu priateľov, dieťa – chlapec a dievča medzi spolužiakmi, v pracovnom spoločenstve, v spoločenstve veriacich, v národe... V každom ľudskom spoločenstve sú uznávané a rešpektované isté hodnoty. V súčasnosti však existujú aj také tvrdenia, ktoré popierajú jestvovanie hodnôt v dnešnej modernej spoločnosti (tzv. hodnotový nihilizmus). Moderný človek dnes vníma hodnoty zväčša ako niečo subjektívne, t. j. že pre každého človeka môže byť hodnotou niečo iné. Dá sa tak hovoriť o neexistencii objektívnych hodnôt v súčasnom svete, čo môžeme označiť ako jeden z prejavov krízy hodnôt.

Činitele vplývajúce na formáciu hodnôt

V súvislosti s problematikou formovania hodnotového systému človeka je namieste otázka: čo a kto vplýva na kvalitu hodnotového systému detí a mládeže, na to aké hodnoty si mladý človek osvojí? Pokúsme sa na túto otázku krátko odpovedať.

Najprirodzenejším prostredím pre človeka, v ktorom sa formuje hodnotový systém je rodina. Dobre fungujúca rodina zohráva dôležitú úlohu. Rodina vychováva tým, že je. Je najlepším usporiadaním, v ktorom môžu byť deti vychovávané tak, aby sa stali zrelými dospelými. Každý rodič by mal pevne a s dôverou vychovávať svoje deti k základným hodnotám ľudského života. Blahoslavený Ján Pavol II. v apoštolskej exhortácii „Familiaris consortio“ píše: „Deti majú vyrásť v správnej slobode voči hmotným hodnotám, aby vedeli prijať aj jednoduchý a striezlivý spôsob života v tom presvedčení, že človek je viac hoden pre to čím je, než pre to, čo má...“¹⁰ Cirkev v pastorálnej konštitúcii II. vatikánskeho koncilu „Gaudium et spes“ – O Cirkvi v súčasnom svete učí: „Rodina je akosi školou úplnej ľudskosti. Lenže aby mohla dosiahnuť plnosť svojho života a poslania, vyžaduje sa dobrodušné dorozumenie a spoločná zhoda medzi manželmi, ako aj svedomitá spolupráca rodičov na výchove detí.“¹¹ Ako to so spoluprácou rodičov pri výchove detí na Slovensku vyzerá, ilustrujú tieto štatistické údaje: V roku 2010 bolo uzavretých 25 415 manželstiev (v porovnaní s rokom 2009 o 941 menej). Rozviedlo sa 12 015 manželských dvojíc. Na 100 uzavretých manželstiev tak pripadlo 47 rozvodov. Hlavné príčiny rozvratu manželstiev sú rozdielnosť pováh, názorov a záujmov. Priemerná dĺžka trvania rozvedeného manželstva sa zvyšuje, kým v roku 1993 to bolo 10,6 roka, v roku 2009 sa zvýšila na 14,4 roka. V roku 2009 bolo najviac rozvádzajúcich sa mužov vo veku 35 - 39, ženy boli vo vekovej kategórii 30 - 34.¹² Štatistiky neuvádzajú, koľko detí žije s jedným rodičom v neúplnej rodine, pretože ich rodičia nikdy manželmi neboli. Deti počali a porodili v nemanželskom zväzku. Takýto rozvrat rodiny – ináč to nemožno charakterizovať – má dlhodobu veľmi nepriaznivý vplyv na výchovu detí. Z pohľadu utvárania hodnotového systému detí a mládeže môžeme smelo hovoriť o deformáciách, následky ktorých sa v spoločnosti naplno začínajú prejavovať.

K ďalším významným činiteľom formácie hodnotového systému detí a mládeže môžeme zaradiť médiá (printové a elektronické: rozhlas a televízia, internet), detské a mládežnícke spolky a združenia (kultúrne, športové,...), Cirkev a školy. Medzi všetkými výchovnými

¹⁰ JÁN PAVOL II. : *Familiaris consortio*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993, s. 72

¹¹ GAUDIUM ET SPES – O Cirkvi v súčasnom svete. In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu I. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993 ods. 52 – s. 287.

¹² Rozvodovosť na Slovensku. In.: <http://www.rozvod-rozchod.sk/rozvodovost-vna-slovensku/d-1082/p1=1209> (23.10.2011)

prostriedkami má osobitný význam škola. My sa budeme v ďalšej časti venovať úlohe škôl, a to osobitne cirkevných škôl, pri formácii hodnotového systému detí a mládeže.

Všetci rodičia majú povinnosť vychovávať svoje deti. Má im pri tom pomáhať celá spoločnosť, pričom je povinnosťou občianskej spoločnosti chrániť povinnosti a práva rodičov.¹³ Školu môžeme vo všeobecnosti charakterizovať ako inštitúciu, ktorá je nástrojom spoločnosti – štátu (ak ju zriaďuje štát) a cirkvi (ak je zriaďovateľom cirkvi) pri výchove detí a mládeže – a ktorá má byť nápomocná rodičom pri výchove ich detí. To, na čo pri výchove detí zabúdajú rodičia, prípadne čo zanedbávajú, alebo na čo sami nestačia, má doplniť škola, pretože výchova detí nie je len čisto súkromná vec rodičov. Vyplýva to z toho, že výchova je neoddeliteľne spojená so starostlivosťou o zachovanie celej spoločnosti a jej kultúry.

Škola a formácia hodnôt

Výchovné inštitúcie, a školy takými sú, sú teda prostriedkami na dosiahnutie výchovných cieľov. Výchovné ciele treba mať skôr, než sa začne vychovávať. Kto vychováva, musí vedieť, k čomu má alebo chce vychovávať. Až potom má zmysel hľadať metódy, ktorými by sa mali ciele dosiahnuť. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v ustanovení § 4 taxatívne vymenúva ciele výchovy a vzdelávania v základných a stredných školách. Tie sú záväzné pre všetky školy a školské zariadenia zaradené do siete škôl a školských zariadení, bez ohľadu na to, kto je ich zriaďovateľom. Krátko si všimnime, o aké ciele ide:

- a) získať vzdelanie podľa zákona – ako vidíme, vzdelanie sa má stať hodnotou!
- získať kompetencie (spôsobilosti) v rôznych oblastiach (komunikačné schopnosti, používanie IKT, matematická gramotnosť, sociálne zručnosti,...)
- ovládať anglický jazyk (!) a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk -> ovládať cudzí jazyk je hodnota!
- rozvíjať manuálne zručnosti, tvorivé a umelecké schopnosti
- posilňovať úctu k rodičom, k ostatným osobám, ku kultúrnym hodnotám, tradíciám,...
- získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám
- pripraviť sa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti (duch porozumenia a znášanlivosti, rovnosť muža a ženy, náboženská tolerancia, priateľstvo medzi národmi,...)
- naučiť sa rozvíjať a kultivovať svoju osobnosť, byť pripravený prevziať na seba zodpovednosť, pracovať v skupine
- naučiť sa kontrolovať a regulovať svoje správanie, chrániť si zdravie, rešpektovať všeľudské etické hodnoty

Keby školy uvedené ciele splnili, zo školy by nám do života odchádzali absolventi vybavení „všeľudskými“ hodnotami. To preto, že uvedené ciele sledujú výchovu človeka – občana bez náboženskej príslušnosti vyznávajúceho „všeľudské“ morálne hodnoty, etiku. Všimnime si, že uvedené ciele nezasahujú do náboženskej, svetonázorovej a mravnej identity rodiny. Náboženská výchova sa „ponecháva“ na rodinu, prípadne na cirkev. Významné miesto tu majú cirkevné školy, teda školy zriadené cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Medzi cirkevné školy podľa zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve patria aj školy zriaďované Katolíckou cirkvou – jej subjektmi. V ďalšej časti preto budeme takéto školy označovať ako katolícke školy.

¹³ Deklarácia *GRAVISSIMUM EDUCATIONIS* – O kresťanskej výchove. In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu II. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993, s. 287 -288, čl. 3.

Katolícka škola a jej úloha pri formovaní kresťanských hodnôt

Všimnime si, čo o poslaní škôl hovorí Katolícka cirkev. „Škola má za poslanie bedlivo sa snažiť *cibriť rozumové schopnosti, rozvíjať správny úsudok, oboznamovať s kultúrnym dedičstvom, ktoré nadobudli predchádzajúce generácie (transmisia kultúry), pestovať zmysel pre hodnoty, pripravovať na budúce povolanie a umožniť vzájomné porozumenie...*“¹⁴ O katolíckej škole koncilová deklarácia uvádza, že „sleduje tie isté kultúrne ciele a ľudskú výchovu mládeže ako ostatné školy“¹⁵. No dodáva, že pre katolícku školu je charakteristické, že „*utvára u svojho žiactva ovzdušie preniknuté duchom slobody a lásky podľa evanjelia, ... umožňuje mladým ľuďom, aby sa s vývinom ich osobnosti zároveň vzráhalo aj nové stvorenie, ktorým sa stali pri krste... dáva do súladu ľudskú kultúru vo svojom celku s poslaním spásy tak, aby viera osvecovala vedomosti, ktoré si žiaci postupne nadobúdajú o svete, živote a človeku.*“ Duch katolíckej školy má byť preniknutý duchom evanjelia. Poznatky vedy majú učitelia v katolíckej škole žiakom odovzdávať vo svetle viery. Nestačí preto, aby učiteľ v katolíckej škole bol dobrý matematikár, alebo dobrý zemepisec. On musí byť dobrým učiteľom. Ale on je predovšetkým vychovávateľom, a to vychovávateľom v duchu viery. Ak má byť príkladom vo výchove, sám musí byť svedkom viery. Jeho život musí obsahovať tie zásady, ku ktorým chce viesť svojich žiakov.

Osobnosť žiaka – absolvent školy, má byť „novým stvorením“, ktorým sa stal pri krste. Krst je základom spoločenstva všetkých kresťanov. (KKC, 1271) Krst nás robí údmi Kristovho tela. (KKC, 1267) Krst očisťuje človeka od všetkých hriechov – to ho robí novým stvorením. (KKC, 1265) Pokrstení sú povinní vyznávať pred ľuďmi vieru, ktorú dostali od Boha prostredníctvom Cirkvi. (KKC, 1270) A napokon – pokrstený, včlenený krstom do Krista, je pripodobnený Kristovi. (KKC, 1272). Dôležitou úlohou katolíckej školy je viesť, vychovávať svojich žiakov, aby sa pripodobňovali Kristovi. Tak katolícka škola splní výchovný cieľ, ktorým je sám Ježiš Kristus.

Don Bosco takto načrtol identitu kresťana: „Príklad, ktorý má nasledovať každý kresťan, je Ježiš Kristus. Nik sa nemôže chváliť, že patrí Ježišovi Kristovi, ak sa ho nesnaží napodobňovať. Život a skutky kresťana má teda naplňovať život a skutky samého Krista.“¹⁶ Aký má teda byť kresťan?

- kresťan sa má modliť k Bohu, ako sa modlil Kristus, s pokorou a dôverou

kresťan má byť otvorený pre chudobných

kresťan sa má venovať svojim bližným – jeho správanie má byť príkladné, láskavé, seriózne, príjemné, jednoduché

kresťan má byť pokorný, lebo taký bol Ježiš Kristus

kresťan sa nemá povyšovať nad ostatných, má byť služobníkom všetkých

kresťan má byť poslušný voči autorite (dieťa poslúcha svojich rodičov, v práci poslúcha svojich nadriadených, predstavených,...)

kresťan má byť pripravený znášať útrapy, chudobu

kresťan vie zniesť potupenia a urážky, chorobu, prenasledovanie... a smrť

¹⁴ Deklarácia *GRAVISSIMUM EDUCATIONIS* – O kresťanskej výchove. In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu II. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993, s. 289, čl. 5.

¹⁵ Tamtiež, s. 292, čl. 8.

¹⁶ MOTTO, F.: *Výchovný systém Jána Bosca*. BON BOSCO : Bratislava, 2005, s. 42

Kresťan má spolu so sv. Pavlom hovoriť: „Už nežijem ja, ale vo mne žije Ježiš Kristus“ (Gal 2, 21). Dobrý kresťan sa nemá vylúčiť zo spoločnosti. Má pracovať v jej prospech, pre jej dobro, nemá jej škodiť, ani jej byť na záťaž.

Ak očakávame, že dobrá štátna škola vybaví do života svojho absolventa „všľudskými“ hodnotami (život, rodina, pokoj, sloboda, láska, vzdelanie, ...) potom tiež očakávame, že dobrá katolícka škola k týmto „všľudským“ hodnotám pridá tie, ktoré označujeme ako „kresťanské“. Ktoré sú to? Zaiste tu nevymenujeme všetky kresťanské hodnoty, a už vôbec nie podľa ich významu pre človeka, ale uvedieme aspoň niektoré:

- **Boh** – Boh stvorením povoláva každé bytie z ničoty k jestvovaniu (KKC, 2566), naše vyznanie viery sa začína „Verím v jedného Boha...“, sám Ježiš potvrdil, že Boh je „jediný Pán“ a že ho treba milovať: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie“ (Mt 22, 37 – 38). Boh je pôvodcom daru života.
- **život** – nekonečne dokonalý Boh podľa svojho rozhodnutia slobodne stvoril človeka, aby mu dal účasť na svojom blaženom živote (KKC, 1). Ľudský život je posvätný, pretože od svojho začiatku vyžaduje stvoriteľské pôsobenie Boha a navždy zostáva v osobitnom vzťahu k Stvoriteľovi (KKC, 2258). Každý ľudský život od chvíle počatia až po smrť je posvätný. (KKC, 2319).
- **viera** – ako odpoveď človeka Bohu, ktorý sa mu zjavuje a dáva a súčasne mu prináša prehojné svetlo pri hľadaní posledného zmyslu jeho života (KKC, 26)

Sväté Písmo – prijímajúc ho ako Božie slovo, nakoľko je písomne zaznačené z vnuknutia Ducha Svätého (KKC, 81). Evanjeliá sú srdcom celého Písma, lebo sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova, nášho Spasiteľa (KKC, 125)

- **sviatosti** – chápané ako znaky milosti ustanovené Kristom a zverené Cirkvi (KKC, 1131), ako prostriedky na posväcovanie človeka, na budovanie Kristovho tela a na vzdávanie kultu Bohu (KKC, 1123). Sviatosti prinášajú ovocie tým, ktorí ich prijímajú s potrebnými dispozíciami.
- **modlitba** – ako povznesenie duše človeka k Bohu alebo prosba k Bohu o vhodné dobré (KKC, 2559)
- **nedeľa** – deň, keď Cirkev slávi Kristovo zmŕtvychvstanie, veľkonočné tajomstvo nášho vykúpenia, preto sa volá aj „deň Pána“ (KKC, 1166). Je dňom liturgického zhromaždenia – veriaci slávia pamiatku umučenia, zmŕtvychvstania a slávy Pána Ježiša Krista, je dňom vďakyvzdania Bohu (KKC, 1167). Nedeľa ako deň na pestovanie rodinného, kultúrneho, spoločenského a náboženského života.
- **láska** – je (teologálna) nadprirodzená čnosť; prejavuje sa vo vzťahu k Bohu: Boha milujeme nadovšetko pre neho samého a svojho blížneho z lásky k Bohu ako seba samého (KKC, 1822). Ježiš urobil z „lásky“ nové prikázanie, keď hovoril: „Ako mňa miluje Otec, tak ja milujem vás. Ostaňte v mojej láske“ (Jn 15, 9). A ďalej „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (Jn 15, 12)
- **pravda** – ako správnosť v ľudskom konaní a v ľudskej reči (volá sa aj pravdivosť, úprimnosť, priamosť); človek sa má prejavovať ako pravdivý vo svojich skutkoch a svojimi slovami hovoriť pravdu, pričom sa má vystríhať dvojtvárnosti, pretvárek a pokrytectva (KKC, 1458) Sv. Tomáš Akvinský učil, že ľudia by nemohli spolunažívať,

keby si navzájom nedôverovali, t. j. keby si navzájom nehovorili pravdu. Kresťan, Kristov učeník, je povolaný „žiť v pravde“.

Vo výpočte hodnôt, ktoré majú byť obsiahnuté v hodnotovom rebríčku kresťana, by sme mohli pokračovať. Na záver ešte uvedieme jednu poznámku.

Je povinnosťou katolíckej školy – tak, ako každej inej školy - mať vypracovaný školský vzdelávací program. Základom pre jeho vypracovanie je štátny vzdelávací program pre príslušný stupeň vzdelania. Každý vzdelávací program má definované hlavné ciele vzdelávania vo forme kľúčových kompetencií (spôsobilostí) ako kombinácie vedomostí, skúseností, zručností, postojov a hodnôt, ktoré majú žiaci v procese vzdelávania dosiahnuť - nadobudnúť. V každom vzdelávacom programe je stanovených 7 kľúčových kompetencií, stručne si ich tu uvedieme:

a) sociálne komunikačné kompetencie

kompetencie v oblasti matematického a prírodovedného myslenia

kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií

kompetencie učiť sa učiť

kompetencie riešiť problémy

osobné, sociálne a občianske kompetencie

kompetencie vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry

Ako z prehľadu vidieť, štátny vzdelávací program nepozná kompetencie, ktoré by sme mohli označiť ako „náboženské“. Nakoľko výchova v katolíckej škole má náboženský charakter, sme toho názoru, že by náboženské kompetencie nemali chýbať vo vzdelávacom programe žiadnej katolíckej školy. Ako by mohli byť formulované:

Absolvent vzdelávania v katolíckej škole má osvojené tieto **náboženské kompetencie**:

- disponuje základnými vedomosťami biblického posolstva a kresťanského učenia
- chápe zmysel života z pohľadu spásy duše
- rozumie základným kresťanským životným postojom viery, nádeje a lásky, je pripravený angažovať sa pre ich rozvoj
- rozumie základným druhom kresťanskej modlitby a základnému správaniu spojenému s modlitbou
- slávi nedeľu a prikázané sviatky
- zúčastňuje sa aktívne na živote svojho farského spoločenstva
- rozvíja vlastné svedomie pristupovaním ku sviatosti zmierenia
- spoznávaním seba samého hodnotí svoje činy, dokáže si priznať vinu a viesť k náprave
- vhodnými formami sa zapája do misijného života
- vníma hriech ako najvyššie morálne zlo

POUŽITÁ LITERATÚRA

- DRAVECKÝ, J.: Elementárne vzdelávanie v cirkevných školách Spišskej diecézy. Ružomberok : Verbum, 2011.
- ĎURIČ, L., ŠTEFANOVIČ, J. a kol.: Psychológia pre učiteľov. Bratislava : SPN, 1977.
- GRÁC, J.: Pohľady do psychológie hodnotovej orientácie mládeže. Bratislava : SPN, 1979.
- KAČÁNI, a kol.: Základy učiteľskej psychológie. Bratislava : SPN, 2004.
- KOSTELÁNSKA, E.: Hodnotová orientácia súčasnej mládeže a jej význam v pedagogickom procese. In: <http://www.uski.sk/zaklad.htm> (21.10.2011)
- MOTTO, F.: Výchovný systém Jána Bosca. BON BOSCO : Bratislava, 2005
- NAKONEČNÝ, M.: Lexikon psychologie. Praha : Vodnář, 1995.
- VAJDA, J.: Úvod do etiky. Nitra : Enigma, 2004.

DOKUMENTY:

- *GAUDIUM ET SPES – O Cirkvi v súčasnom svete.* In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu I. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993.
- *GRAVISSIMUM EDUCATIONIS – O kresťanskej výchove.* In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu II. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993.
- JÁN PAVOL II. : *Familiaris consortio.* Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1993.
- *Štátny vzdelávací program – ISCED 1.* Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2008.

Mladí včera a dnes, čo sa mení a čo zostáva

P. Michal Zamkovský, Redemptoristi Kongregácia Najsvätejšieho Spasiteľa, Podolíneec

Úvod

V roku 1971 som prišiel tiež ako mladý do SL a tu som prevzal určité dedičstvo po Mons. Viktorovi Trstenskom - skupinky mladých ľudí, ktorým sa bolo treba venovať. Boli tu skupinky chlapcov i dievčat od 14 do 20 rokov, ktoré boli dobre organizované a pravidelne sa stretávali. V Starej Ľubovni som pracoval 19 rokov vo fabrike, z toho desať rokov ako kňaz vo výrobe a tak vlastne som do pádu totality mal možnosť sprevádzať mladých ľudí nielen tu v meste, ale aj v okolí, v ich ľudskom i kresťanskom dozrievaní. Viacerí z nich našli svoje miesto v reholi, v kňazstve, ale aj v rodinách a tiež na rôznych miestach spoločenského života. Bola tu výhoda, že sa budovali bezprostredné vzťahy, lebo moje kňazstvo bolo utajené a tiež mal som pre nich čas (nebol som na farnosti, či v kláštore).

Čo charakterizovalo týchto mladých ľudí?

Boli veľmi ovplyvnení kňazskou autoritou otca Viktora Trstenského a tiež bolo tu pomerne dobre zázemie v ich rodinách. To bol určitý základ na ktorom sa dalo čosi budovať. Nebol pre nich veľký problém prijímať autoritu a podriaďiť sa programu a to dosť náročnému programu. Samozrejme, že sa aj tam niektorí na čas stratili, prežívali krízu, ale neboli to nejaké dramatické odchody od Boha, či Cirkvi. Skupinky, či spoločenstvá boli pre nich vhodnou alternatívou voči socialistickému štýlu života, kde sa presadzoval marxizmus a ateizmus. Navzájom sa povzbudzovali, privádzali iných a pravidelne sa zúčastňovali týždenných stretnutí, mesačných obnov a letných táborov. Tešili sme sa z každej novej knihy alebo nového filmu, ktorý sme tajne premietali. Po určitej formácii, viacerí sami preberali zodpovednosť za ďalšie skupiny. Tak sa učili- a to aj celkom mladí ľudia- nemyslieť len na seba, preberať zodpovednosť, mať vedomie Cirkvi. Zaiste bolo to ja určité dobrodružstvo, lebo tu a tam bol aj nejaký zásah polície, ale bolo tu predsa určité nadšenie, zápal pre veci Božie, pre Krista. Myslím, že na Kristovi to bolo postavené a k Nemu všetko smerovalo. Nebol to len nejaký náboženský folklór, ale taký ťah k prameňu viery (napríklad prvopiatkové adorácie cez mnohé roky). K tomu nás povzbudzoval Mons Trstenský- dôvera v Boha a vytrvalosť. Vytrvalosť- to prinieslo svoje ovocie. Nechcem tu vyzdvihovať seba a svoju prácu- veď ja som bol ako jeden z nich a sám som bol nesmierne obdarovaný- ten kontakt s nimi a spoločenstvo ma udržovalo v kňazstve, v službe. Doteraz z toho veľa čerpám. Boli tu aj kontakty navonok- po Slovensku. V podstate neboli tu ani iné ponuky, ktoré by veľmi rozptyľovali ten ťah k Bohu. Dnes sú tu ponuky zárobku, cestovania, internetu a podobne. Ako pozitívne ovocie tejto formácie vidím rozhodnutia, ktoré títo mladí kedysi urobili a plnia ich.

Čo charakterizuje mladých dnes?

Teraz chcem hovoriť viac všeobecne o mládeži. Prešli sme ako spoločnosť v posledných rokoch veľkými zmenami. Otvoril sa pred nami veľký svet slobody, svet nových technológií, prílivu informácií, možnosti cestovania a podobne. To všetko prináša veľa pozitívneho, ale aj veľa problémov zvlášť pre mladých ľudí.

„Obdobie zmien neraz prežívajú mladí ľudia v neľahkej rodinnej situácii, ktorá nezávisí od nich, ale „prišli k nej“, napríklad vďaka rozvodu rodičov, alkoholizmu, nezamestnanosti.

Okrem toho v mnohých rodinách nadmerné pracovné vyťaženie rodičov nesie so sebou nedostatok času na dospievajúce deti, oslabenie rodinného puta aj to, že mladí hľadajú autority rôzneho druhu mimo rodičovského domu.“ Tak píše Jerzy Smoleń v knihe „Umenie sponovať“ a potom uvádza niektoré hlavné problémy mladých ľudí, s ktorými prichádzajú nielen do sponovnice, ale aj do školy:

Osamelosť- ako dôsledok nedostatočného citového puta s rodičmi. Hoci majú priateľov, kamarátov, veľmi ťažko prijímajú, ak nemajú niekoho z rodičov. Nie všetko sa totiž dá povedať kamarátom. Navyše, mladí si najviac cenia uznanie za výsledky v škole, vo vede, v športe a vôbec v živote, práve od rodičov. Namiesto uznania sa im dostane iba napomenutia, porovnávania s inými, výčitky- tak začnú pochybovať o svojej hodnote. Nevidia zmysel toho, čo robia- vznikajú komplexy a často aj útek ku závislostiam.

Častým problémom sú zranenia, zanedbania, krivdy- niekedy veľmi hlboké- čo vyvoláva u mladých alebo schizofrenické správanie, alebo vnútorný hnev, bolesť, vzburu, či tiež nepriateľstvo, ktoré nadobúda formu agresívneho správania sa voči sebe alebo iným.

V mladých ľuďoch drieme úžasná túžba po ľudskej láske, teple, srdečnosti, pochopení, akceptovaní. Pri jej nenaplnení je tiež často útek do „prvého lepšieho náručia“, aby uspokojili hlad po ľudskej blízkosti.

U mladých sa dnes prejavuje nedostatok sily, umenia, zápasit' a bojovať o svoj život. Rodičia často nakazia svoje deti pasivitou a konzumným spôsobom života. Predovšetkým otec musí naučiť svoje dieťa bojovať o dobrý a múdry život. On je mostom pre dieťa z rodinného hniezda do tvrdého, ale fascinujúceho sveta. Otec dáva rozhodnosť. Mladí by nemali mať pred svetom obavy, ktoré udusia v nich zápal a energiu, ale svet by mal mobilizovať ich sily- podmaňovať a budovať. Nedávne problémy s tínedžermi v Anglicku (aj inde) ukazujú na problém rodiny a neprítomnosť otcov vo výchove.

Viditeľná je aj veľmi povrchná nábožnosť, budovaná často na emóciách- vzrušení, slzách, veľkých vyhláseniach, pod vplyvom chvíle, ktoré nemajú trvácnosť. Je to dôsledok nedostatku vzorov v živote viery. Nemajú pri kom dozrievať a rásť vo viere.

Ďalšia sféra, kde mladí prežívajú mnohé dilemy, je ich sexualita- prvé lásky, rande, prvé bozky a prvé pády v tejto oblasti. Neraz zvädzajú silné boje s erotikou, ktorá chce ovládnuť ich mladý rozum. Táto sféra je veľkým problémom (nehovorím, že niekedy nebola, ale dnes je tak otvorené pole...). Celá oblasť pornografie, masturbácie, antikoncepcie, spoločného života. Koľko tu problémov? Vnímať nielen príkaz, ale aj celú silu prírody, prostredia. (Porovnaj text uvedenej knihy- str. 247- 248).

Čo zostáva?

„Človek však zostáva napriek všetkým zmenám stále ten istý. Nebolo by tu tak veľa veriacich, keby ľudia naďalej vo svojich srdciach nechápali, že náboženstvo hlása presne to, čo potrebujú“ (Benedikt XVI. Svetlo sveta). Vždy ma povzbudzujú nové obrátenia (nedávno aj tu z Cirkevnej školy- chlapec doma pohl celú rodinu k Bohu). Všetky zmeny vo svete a sekularizačný proces nemá silu oslabiť „metafyzický nepokoj“ v ľuďoch. V celej Európe narastá pocit prázdnoty a duchovného hladu. Je pravda, že mladí ľudia sú často

skoncentrovaní na seba - na svoju realizáciu, na svoj rast, uplatnenie, užitie. Je pravda, že ich často svojimi príhovormi, katechézou nezasahujeme- máme inú reč. Alebo oni ináč myslia- čo mi to dá, aby som viac zarobil, užil, precestoval. Zdá sa, že aj na Slovensku sa objavuje akýsi exodus mládeže z Cirkvi, vzdiaľujú sa od Boha (hlavne po birmovke). Syn, dcéra šokuje doma vyhlásením: „Ja neverím. Do kostola ma nenúťte!“

Bolí to, ale aj to umieranie musíme čiastočne prijať. Aj Ježišovi odchádzali učenici. Pravdou však tiež je, že potom ako čosi užijú, spoznajú, precestujú sa mnohí „mladí“ okolo 30-ky vracajú naspäť. Začínajú žiť a prebúdzajú sa, začínajú viac rozmýšľať o večnosti, o zmysle života. Dôležité, či sme pripravení ich prijať- doma, v kostole, v Cirkvi. Cirkvev- to otvorené náručie. Veď možno sme aj my neboli celkom bez viny pri ich odchode. Či sme tiež nepredstavovali kresťanstvo ako „chladný náboženský projekt“, o ktorom sa píše v uvedenej knihe „Svetlo sveta“? Možno sa viac zameriavame na vyučovanie sociálnej náuky, solidarity, uplatňovanie psychoterapie, kresťanstvo ako kultúrna správa, charitatívna pomoc- wellness- miesto celkového dobrého pocitu, ale chýba hlásanie viery a kerygmy. Pápež Benedikt XVI. sa v uvedenej knihe zamýšľal: „Aj v Nemecku má každé dieťa od deviatich do trinástich rokov náboženské vyučovanie. Je nepochopiteľné, že z neho zostane tak málo.“ Preto pápež zdôrazňuje: „Žijeme v epoche, kde je potrebná nová evanjelizácia“. Ukazuje sa, že nová evanjelizácia (osobné svedectvo, mladí mladým, nové formy, nový zápal) nám pomôže nájsť kľúč aj od srdca mladých ľudí. Sprevádzame ich svojou vytrvalou modlitbou, lebo povedať, že sa s mladými nedá nič robiť, značí, že sme sa za nich prestali modliť.

Mladí sú dnes deti slobody a sú veľmi citliví na slobodu. Ona môže byť u nich na počiatku dosť nezrelá a slepá, ale naše ohlasovanie a sprevádzanie na ceste viery nemalo by ubíjať ich osobnú slobodu, ale malo by otvárať priestor k plnej slobode a zodpovednosti. Vo svete slobody byť veriacim- to predovšetkým vedieť voliť, robiť správne rozhodnutia.

Aj tu je veľmi potrebný príklad. Nie naše pekné slová, formulácie, ale predovšetkým svedectvo živej viery. To ich skutočne oslovuje a priťahuje. Tak si to pripomíname v našich životoch- oslovili nás ľudia, svedkovia živej viery. Ktosi múdro povedal: „Najväčším ohrozením pre vieru je nedostatok viery.“

Preto hovorí Ježiš tak vážne slová: „Či nájde Syn človeka vieru na zemi, keď sa vráti?“ (Lk 18, 8).

Wychowawcza rola patrona szkoły

(Výchovná a vzdelávacia úloha patróna školy)

Mgr. Dariusz Przyłtas, riaditeľ Zespołu Szkół im. Św. Edyty Stein v Lublińcu

Keď blahoslavený pápež Ján Pavol II. hovoril o výchove a vzdelávaní mladého človeka, zdôrazňoval, že proces vzdelávania slúži na poľudštenie človeka. Človek je človekom od počatia v lone matky, postupne sa učí byť človekom. Mladý človek je budúcnosťou rodiny, vlasti, cirkvi a sveta. Avšak, jeho budúcnosť je neoddeliteľne prepojená s výchovou. Vedľa rodinného prostredia, ktoré je prvým a hlavným formovateľom osobnosti, dôležitú úlohu zohráva školské prostredie, ktorého hlavným poslaním je pripraviť mladého človeka na dospelý a zodpovedný život prostredníctvom získavania vhodných znalostí a schopností a s podporou rodiny pri náročnom procese výchovy a vzdelávania.

Dieťa počas dozrievania na dospelého človeka potrebuje predovšetkým sprievodcov, ktorí ho prevedú cez ťažké obdobie pretvárania smerom k dospelosti. Pápež Ján Pavol II. tvrdil, že svet dnes nepotrebuje učiteľov, ale svedkov. Nie tých, ktorí učia teoretické vedomosti a zručnosti a ukazujú človeka iba v teórii (často ako byť odborníkom v konkrétnej oblasti). Mladý človek musí nielen vedieť, ale musí aj vidieť. To znamená byť človekom. Popri rodičoch, prvých učiteľoch a vychovávateľoch a zároveň prvých svedkoch ľudskosti, zaberajú dôležité miesto tí, s ktorými sa dieťa normálne stretáva každý deň a tých, ktorí už prežili svoj život, a ktorých mu dávame za vzor.

Významnú úlohu tu má patrón školy. Preto je dôležité, koho mu vyberieme za patróna. Kladieme si mnoho otázok. Aké etické hodnoty môže ponúknuť osoba, ktorú mu vyberieme za patróna školy? Akými vlastnosťami by mal vynikať? Či za patróna školy môžeme vybrať, napríklad, "vojnového námorníka"? Začnime etymológiou. V poľskom jazykovom slovníku slovo patrón znamená – opatrovník, otec, morálny vzor, a taktiež osoba so vzťahom k odbornému profilu školy. Patrón má byť ako starostlivý otec, starajúci sa o svoje deti, dbajúci o ich bezpečnosť a o najdôležitejšie každodenné potreby. Akými zásadami sa máme riadiť, aby nami vybraný patrón školy spĺňal naše očakávania a bol skutočným patrónom? Dovoľte mi, aby som na tomto mieste prezentoval vzdelanostnú a výchovnú vybavenosť patróna na príklade patróna našej školy.

1. Voľba patróna. Sv. Terézia Benedikta od Kríža - Edita Steinová

Pri výbere patróna pre našu školu sme sledovali predovšetkým jeho nasledujúce predpoklady – má to byť osoba, ktorá je najbližšie k študentom, ktorá bude vzorom hodným nasledovania, a ktorá by mala by reagovať na ich súčasné potreby. Prečo sme sa rozhodli pre Editu Steinovú? Bola zviazaná s Lublińcom. Hovorila o ňom, že je to mesto jej spomienok na detstvo, cestovala tu k svojim príbuzným na dovolenku a prázdniny. Dnes sa v Lublińcu môžete stretnúť s miestami úzko spätými s Editou Steinovou, napr. farnosť, Dom Courantów (Editini starí rodičia), múzeum, Steinovej parčík atď. Edita Steinová prešla od judaizmu cez ateizmus až k viere v Ježiša. V dnešnom sekularizovanom svete, ktorý uprednostňuje

materiálne hodnoty pred duchovnými, je Edita pre študentov vzorom k nasledovaniu pravých hodnôt viery.

2. Výchovno-vzdelávací program založený na hodnotách hlásaných Editou Steinovou.

Blahoslavený pápež Ján Pavol II. často zdôrazňoval, že mládeži treba ukazovať hodnoty a pomôcť jej odhaľovať ich. Ak človek vidí a odhalí hodnotu napr. lásky, pravdovravnosti, tolerancie, potom ju prijme za svoju a bude chcieť podľa nej aj žiť. V našom výchovno-vzdelávacom programe poukazujeme na hodnoty, ktorými žila Edita. Vštepujeme ich študentom cez citovanie jej slov, ktoré následne podliehajú reflexii a prehlbovaniu. „*Sme na tomto svete, aby sme slúžili iným,*“ hovorila Edita Steinová o ľudskej existencii. Vštepujeme našim chovancom osobu, ktorá rozumela službe spoločenstvu, verejnosti, cirkvi a druhému človeku. Prostredníctvom nej prijímame v škole povinnosti, učenie, život v rodine, či prítomnosť medzi rovesníkmi, ktoré by mali byť podriadené zásadám služby.

Ďalším významným prvkom výchovno-vzdelávacieho procesu je hľadanie pravdy. Edita Steinová podriadila pravde celý život. Hľadanie pravdy ju najprv priviedlo k ateizmu, potom ju prevádzalo po ceste filozofie až do okamihu objavenia osobnej Pravdy, ktorou je sám Boh. „*Kto hľadá pravdu, ten hľadá Boha, i napriek tomu, že o tom nevie.*“ Toto vyhlásenie Edity sa objavuje na našej vlajke a od začiatku sa stalo mottom našej školy. Snažíme sa učiť študentov, že pravda je hodnota, ktorou by sme sa mali riadiť v živote. Učíme pravdovravnosti a vštepujeme študentom, že radšej od nich počujeme najhoršiu pravdu ako najmenšie klamstvo. Človek hľadajúci i žijúci v pravde je človekom otvoreným Bohu a niekedy ho nevedomky nájde. Je dôležité žiť v pravde, žiť s Bohom a pre Boha, pretože Boh je Pravda. Pravda sa prirodzene spája s láskou. Edita Steinová hovorila, že pravda a láska sú neoddeliteľne zviazané.

3. Ako predstaviť vzor osoby akou je ako Edita Steinová?

Usilujeme sa robiť mnoho akcií s cieľom priblížiť našim študentom osobnosť! A tým im priblížiť tie hodnoty, ktorými žila Edita. Škola má vlajku s obrazom Edity a heslo: „*Kto hľadá pravdu, ten hľadá Boha...*“. Každá oslava začína prinesením vlajky a zaspievaním štátnej hymny (Edita Steinová sa pre lásku k vlasti rozhodla pre službu sanitárky v Hraniciach na Morave, aby liečila zranených vo vojne).

Každý deň začíname modlitbou v aule Edity Steinovej, kde visí jej obraz. Týmto spôsobom sa stáva ona svedkom a účastníkom nášho života v škole. Podobne, na rovnakom mieste sa stretávame asi o 11:35, aby sme sa i v spojení s pápežom modlili modlitbu Anjel Pána.

V škole máme samostatnú miestnosť venovanú pamiatke Edity a blahoslaveného Jozefa Cebulu. Obaja boli učiteľmi, mníchmi, mučeníkmi a obaja boli zviazaní s Lublíňcom.

Mgr. Dariusz Przyłtas

Wychowawcza rola patrona szkoły (Výchovná a vzdelávacia úloha patróna školy)

Otec Cebula päť rokov žil a pracoval v budove, v ktorej je naša škola. Pamätná sála sa skladá z 20 rôznych úrovní predstavujúcich život patrónky. Nachádza sa tu Salónik Courantów (starí rodičia Edith), ktorých ona spomína vo svojom životopise, obnovená kláštorná cela a miesto pokúšajúce sa myšlienkami sprevádzať do Osvienčimu, kde Edita zomrela i do Mathausenu, kde zomrel Cebula. Každá trieda aspoň raz počas vzdelávacieho obdobia (3 roky) navštívi Pamätnú sálu. Okrem toho je prístupná aj študentom prichádzajúcim z iných škôl.

Už niekoľko rokov sa v Lublińci nachádza jediné múzeum na svete, ktoré je celé venované Edite Steinovej. Nachádza sa v dome Courantów – starých rodičov a príbuzných Edity. Múzeum musí každý študent navštíviť aspoň raz.

V Lublinci sa nachádza niekoľko ciest a chodníkov venovaných Edite a pomenovaných podľa nej. Vedú cez tie miesta, ktoré sú s ňou zviazané: Dom Courantów, námestie, pomník Nepomucena, farský kostol sv. Terézie Benedikty od Kríža, mestský park, Židovský cintorín, Pamätná sála v našej škole, parčík Courantów, atď. Každý študent má možnosť prejsť tieto cesty so sprievodcom, ktorý mu priblíži aj život patrónky. Spolu so Spoločnosťou Edity Steinovej organizujeme stretnutia, prednášky a konferencie, ktoré sa týkajú jej života a pozývame na ne staršiu mládež našej školy. Už niekoľko rokov organizujeme v meste a v okrese početné súťaže venované Edite Steinovej v kategóriách: vedomostná, fotografická, literárna a výtvarná, ktoré plne financuje starosta mesta Lublińec .

Dôležitým momentom v živote školy je slávnosť Patrónky školy 12. októbra (deň narodenia Edity). V tento deň je slávnostná sv. omša, ktorú celebruje gliwický biskup. Potom nasleduje slávnostná akadémia, na ktorej študenti prvého ročníka skladajú prísahu. Akadémia je venovaná Edite Steinovej. Už niekoľkokrát divadelný krúžok školy pripravil divadelné predstavenie o živote patrónky.

12. októbra 2008 bola Edita Steinová slávnostne vyhlásená za patrónku celého mesta Lublińec. Uskutočnilo sa tak z rozhodnutia Svätej Stolice a za účasti delegácie ZŠ sv. Cyrila a Metoda zo Starej Ľubovne.

V predchádzajúcich rokoch sa aktívne zúčastňovali učitelia našej školy na oslavách Edity Steinovej. Pripravili sériu didaktických materiálov, ktoré boli realizované na lublińieckých školách a takto pripravili mládež na tieto dôležité oslavy. Okrem toho sme vydali dva zväzky materiálov a článkov, ktoré hovoria o vzťahu Edity k mestu Lublińec. Tieto materiály boli distribuované na všetky školy, farnosti a kultúrne i vzdelávacie inštitúcie.

Učiteľ hudby pán Krzysztof Gembala zložil a so školským zborom nahral Cantatu pre Editu Steinovú. Cantata zobrazuje najdôležitejšie momenty v jej živote – kantobiografia Edith. Najnovším dielom, ktoré má priblížiť patrónku školy stredoškolským študentom, ako aj obyvateľom mesta je biografický film "Edita Steinová je patrónkou Európy a patrónka mesta Lublińec", na ktorom spolupracovali TVP Kraków s našim združením, a na ktorom sa aktívne

Mgr. Dariusz Przyłtas

Wychowawcza rola patrona szkoły (Výchovná a vzdelávacia úloha patróna školy)

podieľali aj študenti našej školy. Film ukazuje život Edity a jej vzťah k mestu Lublínec. Film zviditeľňuje naše mesto, pretože Lublínec je mesto, ktoré sa môže pochváliť prvým kostolom na svete, ktorý je zasvätený sv. Edite Steinovej, je prvým mestom na svete, ktoré je pod patronátom tejto pozoruhodnej svätice.

O vzťahoch medzi mladými ľuďmi vo víre rôznych myšlienkových/spoločenských prúdov

Mgr. Pavol Hudák, Vysoká nad Uhom

Pri príprave tejto prednášky som si uvedomil, že cirkevná škola je druhým domovom pre študentov práve preto, že im ponúka tu druhú rodinu, čiže duchovnú. Je to Cirkev v škole aktuálne dynamicky prítomná, formujúca, milujúca, chrániaca, uzdravujúca, posväcujúca...

1. časť

ŽIVOT VYŽADUJE (zamestnávateľ, rodina, seba prijatie...)

- Zodpovednosť
- Sebazaprenie
- Zvládanie napätia

DNES SA HLÁSA (Deformácia)

- Voľnosť bez hraníc
- Život bez záväzkov
- spochybnenie hodnôt
- odmietanie rodiny
- lož - útek pred pravdou

Hlavne aby dieťa neprežívalo stresy, aby nebolo zaťažené pocitom zodpovednosti, nech má život príjemný... Výsledkom takejto výchovy je zlyhávanie v osobnom, spoločenskom aj pracovnom živote.

VO VZŤAHOCH SA HĽADÁ

- príjemnosť bez zodpovednosti
- voľnosť bez obmedzenia
- život bez sebakritiky
- vzťahy bez záväzkov...

DÔSLEDKY DEFORMÁCIE

1. intimita bez intimity (voľné vzťahy)
2. strata pojmu sebaúcty (aj iní tak robia)
3. rodina bez súkromia (zlý príklad rodičov, deformované vzťahy rodičov – partnerstvá, nevera už neexistuje...)
4. svedomie bez výčitiek (nikdy nebudem ľutovať to, čo som urobil, pretože vtedy som to chcel)
5. ľahký zisk (dnes keď budem zábavný, dnes budem mať sex...Ak sa mi on bude páčiť, tak sa s ním vyspím, je to moja vec, nikto mi v tom nezabráni...)
6. útek pred zodpovednosťou

7. depresívne stavy

8. hľadanie virtuálneho sveta, kde nie je bolesť, ani iné zaťažujúce faktory.

9. vznik závislostí

Najviac zaznievajúci **PROBLÉM VO VZŤAHOCH MLADÝCH** sa dá definovať dvoma otázkami mladých:

1. dievča sa pýta: „Čo mám urobiť, aby si ma chlapec vážil tak, ako predtým?“

2. chlapec sa pýta: „Ako sa rozísť s dievčaťom, tak aby ju to nebolelo, keď som sa s ňou už vyspal?“

Obe otázky upozorňujú, že **dievčatá dnes strácajú úctu v očiach chlapcov**. Kde sa propaguje sex bez záväzkov, žena nemá úctu. Výsledok zranené dievča bez sebaúcty a sklamaný chlapec z lásky k dievčaťu. Nevie ju mať rád, pretože si ju už neváži. Z toho vychádza strata zmyslu života pre oboch. Je to dôsledok predovšetkým **krízy otcovskej lásky v rodinách**.

KULTÚRA NEČISTÝCH VZŤAHOV

Štátna stredná škola – žiaci majú za sebou prvý pohlavný styk:

V 1. Ročníku 2 – 7 ľudí.

V 2. Ročníku 5 – 10 ľudí.

V 3. Ročníku 7 – 20 ľudí.

Cirkevná škola?

Na cirkevných školách sa výsledok pridrižiava spodnej hranice, ale niekedy sa vôbec nelíši od štátnej školy. Záleží od toho, či v triede vládne kultúra čistoty alebo nečistoty. Jednotlivci ovplyvňujú kolektív. Niektorí študenti navštevujú cirkevnú školu proti svojej vôli a tak to dávajú najavo amorálnym správaním – alkohol, drogy, nezáväzný sexuálny život...Z toho vyplýva, že treba veľmi dbať na dobré meno cirkevnej školy, aby sa zaň študenti nehanbili, ale boli hrdí a zrelo formovaní.

ARGUMENTY

prieskum cez dotazník – 1. a 2. ročník stredná škola

94% opýtaných chcú byť verní vo vzťahu, 60% chce vyskúšať viac sexuálnych partnerov

Dotazník bol vyplnený po prednáške o dôležitosti čistých vzťahov. Z odpovedí respondentov vychádza, že veria v to, že budú schopní byť verní aj po predošlých sexuálnych vzťahoch. Na základe skúsenosti z rozhovorov s mnohými môžem povedať, že je dosť ťažké byť verný. V spomienkach hlavne v krízach manželstva sa vracajú myšlienky na predošlé vzťahy, niekedy hrozí aj fyzická nevera.

ČISTOTA?

- Mladí nechcú rozumieť tomuto pojmu
- Tlak okolia
- Osobná krehkosť

VERNOSŤ?

- Chcú verných partnerov
- Budú verní, ak to dokážu

Vernosť podporuje čistotu. Toto je argument, ktorý sa dá použiť pri propagovaní čistých predmanželských vzťahov.

FORMÁCIA

Ponúknuť pozitívne myšlienkové prúdy, ktoré podporujú budovanie zdravých vzťahov mladých:

- duchovná formácia a sviatosťný život (hnutie čistých srdc)
- úcta k rodine, k životu, k sebe
- vytvorenie prijatia (duchovná rodina, spoločenstvá - Cirkev)
- uzdravenie zo zranení v rodine, vo vzťahoch

AKO POMÔČť MLADÝM?

Tak, že im ponúkneme:

1. Vzory – svedectvá živej viery a čistoty (patrón školy, príťažlivé vzory súčasnosti...)
2. Formačné podporné aktivity (priblížiť spiritualitu patróna študentom...)
3. Prijatie – objaviť domov pre srdce a ponúknuť ho iným (duch radosti a pokoja v škole...)
4. Dobrovoľníctvo – zapojiť do služby iným (motivovať k dávaniu sa cez dobrovoľníctvo...)

„Kristus je náročný, neuspokojí sa s povrchnosťou, nepripúšťa nerozhodnosť.

Kristus je svetlo vašej mladosti a prameň vašej radosti“. Blahoslavený Ján Pavol II.

2. časť

KREŠŤANSKÉ SPOLOČENSTVO - DOMOV PRE NÁŠ ŽIVOT

Dnešná spoločnosť je v kríze a preto šíri:

- Kultúru konzumu
- Kultúru strachu
- Kultúru relativizmu
- Kultúru individualizmu
- Kultúru citového hladu
- Kultúru citového chladu
- Kultúru seba poškodzovania
- Kultúra závislosti

Výchova má vytvárať pre dieťa prostredie:

- Kde objavuje seba
- Kde sa rozvíjajú osobnostné črty
- Kde sa emocionálne nasycuje a citovo dozrieva
- Kde realizuje seba
- Kde sa má odovzdávať dedičstvo otcov

Socializačné princípy:

- Seba objavovanie (identita) **Kto som?**
- Seba rozvoj (charakter) **Aký som?**
- Seba nájdenie (láska) **Som milovaný?**
- Seba realizácia (byť) **Som jedinečný?**
- Seba darovanie (žiť) **Dokážem milovať?**

Dá sa to ešte jednoduchšie poňať do troch chronologických krokov:

- Seba objavenie v spoločenstve OSLOVENIE
- Seba vyjadrenie v spoločenstve VYSLOVENIE
- Seba darovanie v spoločenstve ODOVZDANIE SA

Ideológie 20. storočia a ich negatívny dopad na hodnotovú orientáciu spoločnosti

Mgr. František Neupauer, PhD., historik a publicista, pracovník Ústavu pamäti národa, predseda OZ Nenápadní hrdinovia, predseda Fóra kresťanských inštitúcií

O formovaní a deformovaní vzdelávania sa veľa sa hovorí a píše, a dotýka sa to hlavne nás/vás, vplyvu učiteľov na žiakov. Žiaci sú tí, ktorí budú tvorcami našej budúcnosti i dejín, a preto je potrebné, aby sme ich formovali a nie deformovali. Vo svojom príspevku priblížim historické súvislosti a pohľady na deformácie, ktoré v sebe niesli a nesú totalitné systémy. Poukážem na historické súvislosti viažuce sa k vzniku totalít, načrtnem dôležitosť reflexie i schopnosti porovnávania¹⁷. Neobídeme ani formujúcu silu pohľadov a skúseností prameniacych z minulosti. Môže nás vôbec totalita formovať? Ak áno, akým spôsobom? Myslím si, že jednou z možností je aj cez pohľad na nenápadných hrdinov, ktorí zápasili o viac slobody a demokracie v čase totality, väzňov svedomia.

Totalita a deformácia

Dovoľte mi začať krátkou osobnou skúsenosťou. Ako študent Univerzity Mateja Bela (UMB) v Banskej Bystrici som často chodieval na faru v Radvani za emeritným biskupom Petrom Dubovským SJ. Hovoril mi o. i aj o sile Božej vôle. Dokonca povedal toto: „*Nemal som ani 8 rokov a už som vyrastal bez otca. No na druhej strane, ak by nezomrel môj otecko, asi by zo mňa nikdy nebol jezuita. Ocko z nás chcel mať dobrých gazdov a nebol by nás posielal na štúdiá.*“ S úsmevom dodal: „*Hovorím Ti to preto, aby si vedel, ako vie Boh zasiahnuť do života človeka. Aj takouto tragickou udalosťou. A mamka, tá nás dala všetkých chlapcov vyštudovať.*“¹⁸

Na prvý pohľad by sa zdalo, že tajne vysvätený biskup Peter Dubovský považoval štúdium za niečo „veľké“. Väčšie, ako pokojné rodinné prostredie, v ktorom by mohol šťastne vyrastať v kruhu svojej rodiny. Miloval knihy, rád čítal, vzdelával sa. No popritom pásol husi a pomáhal pri všetkom, čo bolo potrebné. Keď prišli 50-te roky, bol študentom filozofie na jezuitskom teologickom inštitúte. Rehole, ako vieme, boli roku 1950 zrušené a on nemohol študovať ďalej. V tom čase prišli za ním stranícki komunistickí funkcionári z Rakovic (jeho rodnej obce) a povedali mu: „*Vieme, že si šikovný mladý muž. A tak sme prišli za Tebou, aby sme Ti pomohli. Vybavili sme Ti, nakoľko vidíme, že sa Ti darí v štúdiu, aby si šiel študovať filozofiu do Brna a mohol byť na česť aj našej obci.*“ Aká bola jeho reakcia? „*Milí rodáci, ale ja som nešiel k jezuitom preto, aby som mohol „len“ študovať, ale preto aby som verne nasledoval Krista, či v dobrom, či v zlom.*“ Mladý Peter Dubovský túto ponuku rázne odmietol. Nasledovalo väzenie, perzekúcie.¹⁹

¹⁷ Zvlášť od učiteľov sa očakáva, aby vedeli dať dobré príklady pri porovnávaní. Poukázali na dve rovnaké zložky a nemiešali jablká s hruškami.

¹⁸ Osobné spomienky Františka Neupauera na stretnutie s Petrom Dubovským v rokoch 1998 – 2006.

¹⁹ Osobné spomienky Františka Neupauera na stretnutie s Petrom Dubovským v rokoch 1998 – 2006.

Povedať jasné „NIE“ vzdelávaniu, ba aj vyučovaniu a učiteľskému povolaniu dokázalo v čase komunistickej totality veľké množstvo učiteľov. Predovšetkým v čase nástupu ideologizácie v školstve. Mnohí z nich išli „k lopate“ a nahradili ich často ľudia „od lopaty“. Štatistiky jasne hovoria, o zmene počtu učiteľov po roku 1950. Kým v rokoch Československej republiky od 1918 – 1938 a následne Slovenskej republiky od 1939 – 1945 prevládal počet učiteľov – mužov,²⁰ v čase komunizmu sa tento pomer začal výrazne meniť v prospech žien.²¹ Muž, ako osobnosť, autorita, sa začal od katedier vytrácať. Totalita nepotrebuje autoritu osobnosti, ktorá má svoj názor a jasné postoje. Do vzdelávacieho systému sa dostávajú ľudia školení v duchu novej, lepšej ideológie, ktorí v tomto duchu majú vychovávať žiakov.

Učiteľ, učiteľka prestáva byť autoritou, prirodzenou autoritou, ale sa stáva „len“ prostriedkom na odovzdávanie vzdelanie. Prirodzenú autoritu richtára nahrádza dosadená a nútená autorita stranického nominanta strany, v mnohých prípadoch človeka bez charakteru a chrbtovej kosti.

Keď však hovoríme o ideológií, či totalite, nestačí len tento vonkajší ukazovateľ. Je potrebné poznať aj vnútorné pochody, pod vplyvom ktorých sa človek mení a formuje.

Viera a ideológia

Známy francúzsky sociológ a antropológ na jednej prednáške v Abbay de Septs Fons povedal: „V každom človeku je priestor pre vieru. Buď je tento priestor naplnený náboženskou vierou, alebo tento nevyplnený priestor naplní ideológia.“²² Mohli by sme pochybovať o tom, či každá náboženská viera naplní tento priestor. Hľadači pravdy ako veľký kardinál Neuman²³, či rodina Munkovcov²⁴, ktorých proces beatifikácie práve prebieha by nám mohli rozpísať stavy duše hľadačov pravdy. No bez špekulácií a s hlbokou úctou voči každému náboženstvu ostávame stáť na prahu brán mestečka Assisi, kde blahoslavený Ján Pavol II. povedal: „Každé náboženstvo robí človeka lepším.“ Každé, bez rozdielu. Máme mať veľkú úctu voči každému náboženstvu a zároveň hlboko v sebe niesť život viery, ktorý naplňa a smie stále viac naplniť naše vnútro.

A o čo sa snaží ideológia? Naplniť priestor viery ideou, nájdením „božstva“, sľubmi raja na zemi. Vyzdvihnutím jednotlivcov, tried, či národov nad iných a hlbokou neúctou voči „niektorým“ rasám, národom, spoločenským vrstvám. Stačilo presvedčiť zbožný kresťanský taliansky národ, že černosi v Etiópii nie sú ľudia... stačilo povedať Nemcom, že je potrebné

²⁰ Výnimku tvorili školy maďarskej národnostnej menšiny, kde bolo viac učiteliek ako učiteľov.

²¹ Učiteľkou chcela byť aj mladá dievčina, dcéra váženého lekára, ktorý jej (svojej dcére) povedal kruté slová: „Radšej Ťa chcem vidieť mŕtvu, aby Ťa odtiaľ vyniesli na márach, ako by si mala ísť študovať za učiteľku“. Dievčina sa podvolila takejto krutej reakcii svojho oca a vyštudovala za lekárku. Otec si uvedomoval, že ako učiteľka by bola šíriteľkou komunistickej ateistickej ideológie a všetkého, čo v sebe nesie komunistická ideológia a iné „izmy“. Stala sa nakoniec lekárkou.

Rozhovor s Mons. Petrom Dubovským (1921). Nedatované. Osobné spomienky Františka Neupauera z rokov 1998 – 2006.

²² Poznámky autora z prednášky počas mesačného pobytu v Abbay de Septs Fons (Francúzsko) v roku 2006.

²³ Veľký konvertita. Blahoslavený Benediktom XVI. počas historickej návštevy Veľkej Británie.

²⁴ Konvertiti zo Židovstva. V roku 2011 sa začal proces ich blahorečenia na diecéznej úrovni v bratislavskej arcidiecéze.

chrániť ich pokrvných príbuzných za hranicami Nemecka. Stačilo nazvať reakčnými živlami kňazov, podnikateľov, bankárov, statkárov, roľníkov. A brať tam, kde sme nesiali. Ideológie sú proti človeku. Za sľubmi, že „potom“ bude lepšie existuje „teraz“ strašných politických perzekúcií.

Musíme poznať až ovocie, aby sme zistili, že to, čo pestujeme nás môže zabiť? Americký historik v publikácii KOMUNIZMUS²⁵ sa v úvode pýta, či je možné poznať hrôzu ideí skôr. Následne vykresľuje všetky hrôzy, ktoré spôsobila idea komunizmu a v závere píše. *„Nemuseli sme ani prejsť všetky tie hrôzy komunistickej totality. Už v úvode bolo jasné, že komunizmus nebol dobrou myšlienkou, ktorá sa zle realizovala. Komunizmus bol zlou myšlienkou.“* Komunizmus bol zlou myšlienkou. Pápeži 19. storočia odsúdili komunizmus ešte ako myšlienku. Bez toho, aby poznali a videli hrôzy, ktoré táto ideológia spôsobila. A ja by som možno dodal spolu so Solženicinom, ktorý povedal: *„Komunizmus ako prvý použil masu, aby sa dostal k moci.“* Nie, človek, osobnosť, ktorý formuje, ale masa, ktorá deformuje všetko, čo vidí. Masa, ktorá demoluje. A iste, všetci dobre vieme, že Mussolini bol socialistický, komunistický novinár, ktorý prišiel s fašizmom. Vidíme priamu následnosť medzi komunizmom a fašizmom. Hitlerove slová, o tom, že sa nechal pri tvorbe národného socializmu, teda nacizmu, inšpirovať fašizmom sú všeobecne známe. Komunizmus bol teda inšpiráciou tak pre fašizmus v Taliansku, ako pre nacizmus v Nemecku. Viera, ktorou zaplavili tieto ideológie masy ľudí, si neskôr vyžiadala milióny obetí a viac ako miliardu obyvateľov uväznila a niekde ešte stále väzní v područí vymývania mozgov.

Nezaznamenané dejiny

Všetky tieto totality 20. storočia, na ktorých čele stála komunistická totalita boli proti človeku. Je dôležité o nich vedieť, historicky spracovať, poznať, ako sa utvárali a čo prinášali. *„Ak by sme rezignovali na systematické spracovanie histórie“,* píše Adrian von Arburg *„prenechali by sme vysporiadanie sa s minulosťou – prastarou ľudskou potrebou, ktorú bude chcieť neustále uspokojiť každý človek, každá civilizácia – príliš ľahkovážne médiám, pre ktoré je často charakteristická iba náhodnosť a svojvoľnosť, politikom, ktorí sa neštítia populistických metód a tiež nekontrolovateľnému šíreniu fám, dezinterpretácií a klamstiev. Výsledkom by nakoniec bolo absolútne spochybňovanie prakticky každého kúska minulosti, a odtiaľ by bol len malý krôčik k tomu, aby sme rovnakým štýlom pokračovali s relativizáciou prítomnosti. Nikto by už nemal prehľad o tom, ktoré tvrdenia sú pravdivé, resp. ktoré v sebe nesú aspoň sčasti istú fikciu.“*²⁶

Rímske príslovie hovorí jasne. *Čo sa nenapísalo, to sa nestalo!* Dnes sa dostávame len k chabým informáciám o bezpráví, ktoré sa páchalo napr. v 50. rokoch. Kladieme si teda otázku: Čo z toho, čo sa dialo a zahmlievalo v čase neslobody, je hodnoverné a uchované? Čo z toho, čo sa ešte dá uchovať uchováваме? Pozrite sa do školských kroník, kroník obcí, farských úradov. Čo v nich je zachytené?

Ak by sme žili v totalitnom systéme, tak by som sa nečudoval, že by systém zahmlieval veci, hovoril, že všetko je ináč. Dovoľte krátky exkurz. V roku 2009 som navštívil Čínu. Zastavil som sa o. i. na mieste neďaleko mesta ničivé zemetrasenie. Prišiel som až k miestu, kde bola stredná škola. Celá táto škola sa prepadla pod zem. Pod zemou uviazli a zomreli stovky ľudí (učitelia, žiaci). Bol to desivý pohľad. Na druhej strane, čo mi tam chýbalo: žiaden symbol

²⁵

²⁶ ARBURG, Adrian: Desetiletí katastrof 1938 – 1948 v zrdcadle historického výskumu. IN: Tragické miesta paměti. Tragische erinnerungsorte. Praha : Antikomplex, 2010. s 35, 450 s.

mementa, že na tomto mieste sa niečo tragické odohralo. Žiaden pozostatok kladenia vencov, či náznakov prítomnosti príbuzných obetí tragédie. Nič, ani náznakov spomienky na tragické udalosti. Mal som pocit, že v Číne sa zmýšľa takto: „Čo sa stalo, to sa stalo... my ideme ďalej. Minulosť nás nezaujíma. Nás nezaujímajú tragické miesta.“ Po návrate na Slovensko som sa dozvedel, že na miesto, kde stála škola a zomreli stovky ľudí prichádzajú ľudia, aby sa modlili, uctili si obeť ... ale polícia ich rozháňa a zakazuje takýto prejav „pamäte“. Mám pocit, že v totalitnej krajine je to niečo normálne. Ale ako je to u nás? Poznáme preplnené cintoríny počas spomienky na všetkých verných zosnulých a všetkých svätých začiatkom mesiaca novembra. Deti chodia so svojimi rodičmi a príbuznými, aby sa pomodlili na hrobách starých či prastarých rodičov. Tento akt úcty je často aj mimo príbuzenského vzťahu. Sviece bývajú zapálené aj na hrobách neznámych vojakov, politikov, hercov. Akt zotrvania na tragickom mieste nás niečomu učí ako jednotlivcov, no rovnako aj spoločnosť.

Originál nesie v sebe silu identity. Desať makiet Osvienčimu v človeku nezanechá taký pocit ako návšteva autentického miesta. Máme takéto autentické miesta vo vzťahu ku komunistickej totalite? Prevažuje v našej spoločnosti snaha prekryť, vymaľovať, zmazať krv na stenách, guľky po streľbe (príklad Číny), alebo snažíme sa uchovávať tieto miesta? Vieme ich vôbec pomenovať, nájsť vo svojom okolí?

Máme na Slovensku aspoň jedno takéto miesto „utrpenia“, ako memoriál (múzeum) vo vzťahu ku komunistickej totalite? Žiaľ, na rozdiel od okolitých krajín, takéto miesto u nás stále nemáme.

Od miest sa presuňme k osobe, osobnostiam. Keď pomenujeme inštitúcie menami osobností, ktoré trpeli v čase neslobody, je to síce veľký vklad jednotlivca, no malý vklad spoločnosti. Spoločnosť sa má usilovať o pomenovanie a uchovanie identity každého neprávom odsúdeného, odvečného do gulagu a pod. Veľkým príkladom sú v tomto smere predstavitelia židovského národa. Vytvárajú presný súpis obetí holokaustu. Bohužiaľ tento vklad v prípade komunizmu v našej spoločnosti chýba. Tí, ktorí dostali vo väzení číslo sú aj dnes len „zrátavaní“ číselne (obetí bolo okolo 70 000 tisíc) bez vkladu zachytávajúceho konkrétnosti, zameraného na život konkrétnej osoby.

Pýtajme sa a porovnávajme

Deformáciu pohľadu na obdobie totality spôsobuje naša neinformovanosť, neschopnosť reflexie.

Porovnávajme oblasť ekonomiky, práva, uchovávanie tragických miest pamäte, médií. Pýtajme sa:

Prečo na Európskom súde pre ľudské práva je uplatnená zásada právnika Gustáva Radbrucha o potieraní „zákonného bezprávia“: „*Písané právo neplatí vtedy, ak zásadným spôsobom porušuje ľudské práva*“ (a násilné ukončenie života nevinných je najvyššia forma porušenia ľudských práv). A u nás sudcovia i dnes hovoria cynicky politickým väzňom: „Veď my sme len súdili podľa zákonov, ktoré tu boli. To vy ste ich nemali porušovať.“

Prečo porovnávame sociálne výhody a pod. s tým, čo bolo v čase komunizmu a ako je teraz a nie so situáciou napr. v Rakúsku. Veď tam komunizmus nebol. Majú sa horšie ako my? V akej oblasti. A pritom v 50. rokoch boli vo veľkom ekonomickom marazme.

Prečo iba na Slovensku neexistuje Múzeum zločinov komunizmu? Čo médiá, obeť, študenti? Počas jednej z mojich prednášok zaznel hlas učiteľa: „Komunizmus nebol“, ale aj hlasy žiakov: „Doma nám hovoria, že bolo dobre, ale keď nám Vy hovoríte o obetiach... tak zisťujeme, ako to bolo naozaj“.

Mgr František Neupauer

Ideológia 20. storočia a ich negatívny dopad na hodnotovú orientáciu spoločnosti

Bez skúmania a pomenovania reality zrelativizujeme aj našu prítomnosť. Bez objavenia tragických miest pamäte ostaneme bez miest, kam sa smieme vrátiť k reflexii, ktorá robí človeka človekom.

Prosím Vás, ak vládzete, skúste vykročiť so žiakmi k ľuďom, ktorí trpeli. Zachyťte spolu s nimi príbeh *nenápadného hrdinu*²⁷ a pomôžte im objaviť hodnoty ducha, kresťanské hodnoty. Hodnoty, ktoré cez príklad starnúcich mudrcov im dovoľia vidieť ďalej, ako pragmaticky, prospechársky tu a teraz. Ich pohľad, ktorý im sprostredkujete dnes nám zajtra prinavrátí slobodu.

Vážení učitelia. Na záver, krátka rekapitulácia. Vo svojom príspevku som sa snažil odkryť

1. Dôležitosť vzdelania, ale nie vzdelania a vzdelávania za každú cenu
2. Poukázal som na skutočnosti, ktoré so sebou priniesla totalitná ideológia
3. Na záver som apeloval na to, že je potrebná naša osobná reflexia (i reflexia školy a spoločnosti) na čas totality
4. Je otázkou vďačnosti a spravodlivosti, aby sme nezabúdali na tých, ktorí nám svojimi postojmi prinavrátili slobodu – nezabúdali na *nenápadných hrdinov*.

Verím, že Vy, učitelia, nesení formujúcou silou viery, nádeje a lásky poniesiete odkaz mladým. A pre Vašich žiakov bude Váš odkaz natoľko silný, že nebudú oslavovať len svoje narodeniny, meniny, ale aj deň, keď nastúpili na školu, ktorá ich formovala v osobnosti.

To Vám s celého srdca prajem.

Nenápadní hrdinovia
v zápase s komunizmom

Medzi nami žijú ľudia, ktorí šli proti prúdu. Zaplatili za to vysokú daň, na ktorú sa už skoro zabudlo.

Vypátraj svojho nenápadného hrdinu a napíš jeho príbeh. Najlepšie práce budú odmenené.

Nenápadní hrdinovia je kultúrno-vzdelávací projekt Ústavu pamäti národa a Konfederácie politických väzňov Slovenska pre základné a stredné školy.

www.november89.eu
www.facebook.com/nenapadni.hrdinovia

www.november89.eu, neupauer@november89.eu

²⁷ Je to projekt, v ktorom žiaci hľadajú príbeh človeka, ktorý trpel v čase komunistickej totality – viac na www.november89.eu

Nedeľa v prospech človeka – jednotlivca, rodiny a spoločnosti

Mgr. Mária Guregová, Fórum pre verejné otázky

Vo svojom príspevku sa zameriam na tieto témy:

- význam voľnej nedele v dnešnom európskom i kresťanskom priestore
- najnovšie občianske, spoločenské i politické aktivity smerujúce k ochrane nedele ako dňa pracovného pokoja v Európe (Európskej únii).

Na začiatku - skôr ako sa dostanem k týmto témam - chcem upriamiť vašu pozornosť na niektoré javy, ktoré charakterizujú dnešnú európsku spoločnosť, a ktoré vysielajú varovný signál.

Spomeniem (aspoň) tieto:

- Spoločnosť dneška je zneistená, stratila pocit ekonomickej istoty a zmieta sa v neistote o charakter budúcnosti. Doterajší európsky i americký hodnotový systém, založený na neprimeranom zisku a úspechu, vo svojom dôsledku vyprodukoval prvky nestability svetového ekonomického systému. Svetová hospodárska kríza tak odкрыla veľkú krízu morálnych hodnôt spoločnosti.
- Zisk a úspech, dlhodobo presadzovaný hlavne médiami, ovplyvnili hodnotový systém širokého spektra spoločenského života, a tomuto tlaku neodolali ani mnohí kresťania.
- Zviditeľňujú a pretláčajú sa na povrch nové rysy európskej civilizácie – „nároková civilizácia“ – „ja si nárokuje, ja mám na to právo“, mnohokrát bez adekvátneho prínosu do spoločného koša. V našej spoločnosti: nemáme núdzu o takéto príklady, jedná sa o neprimerané odmeny, astronomické platy špecifických skupín „pôžitky a podobne.
- Slovo hazard sa objavuje tam, kde sa doteraz objavovalo slovo zodpovednosť. Napr. (hazardný prístup ku životu – k telu či duši), morálny a finančný hazard: v ekonomike, v politike, ...
- Existuje tu apatia a ľahostajnosť ku kultúrnemu a duchovnému dedičstvu otcov, k budúcim generáciám. Najdôležitejšie je „užiť si teraz.“
- Novodobé myšlienkové prúdy - a bohužiaľ sú už viditeľné - ktoré hlásajú, že nevieme kto a čo je človek a preto potrebujeme diskutovať a dohodnúť sa na definícii človeka, a od kedy je človek človekom (aktivisti pro choice). Opovážlivosť? Pýcha?

Verejnosť vníma kresťanstvo cez životné postoje a prezentované názory veriacich, cez ich reakciu na aktuálne problémy spoločnosti.

V dnešnom sekularizovanom svete kultúry a spoločenského života sa vyžaduje od veriacich nielen odvaha prezentovať jasný kresťanský postoj/názor na aktuálne témy, ale vyžaduje sa od veriacich, aby tento svoj kresťanský postoj jasne a zrozumiteľne vyargumentovali. To vyžaduje ochotu neustále sa vzdelávať a investovať do osobnej duchovnej formácie.

Teraz sa vrátíme ku našej téme o nedeli, jej prežívaní i slávení a tiež aj ku dňu pracovného pokoja.

Pre veriacich kresťanov má nedeľa iné postavenie ako ostatné dni v týždni.

Odcitujem len niekoľko častí z prameňov našej viery, ktoré sa týkajú slávenia nedele.

Katechizmus Katolíckej cirkvi (KKC) hovorí, citujem: „*Pánov deň, deň zmŕtvychvstania, deň kresťanov, to je náš deň. Pánov sa volá aj preto, lebo v tento deň Pán vystúpil ako víťaz k Otcovi...*“ 1)

„*Nedeľa je v najplnšom zmysle slova dňom liturgického zhromaždenia, dňom, keď sa veriaci zhromažďujú, „aby počúvali Božie slovo a zúčastnili sa na Eucharistii, a tak slávili pamiatku umučenia, zmŕtvychvstania a slávy Pána Ježiša a vzdávali vďaky Bohu, ktorý ich vzkriesením Ježiša Krista zmŕtvych znovuzrodil pre živú nádej“ 2)*

„*Keď teda rozjímame, /Kriste/, o slávných podivuhodných skutkoch a zázračných znameniach, ktoré sa stali v tento svätý nedeľný deň tvojho svätého zmŕtvychvstania, hovoríme: Požehnaný je nedeľný deň, lebo v ňom sa začalo stvorenie,...vykúpenie sveta,obnovenie ľudského pokolenia V ňom sa skvejú nebo i zem a celý vesmír sa naplnil svetlom. Požehnaný je Pánov deň, lebo v ňom boli stvorené brány raja, aby Adam a všetci vyhnaní mohli do neho bez obáv vstúpiť.“ 3*

Zo Starého zákona: „*Spomeň si na sobotný deň, aby si ho zasvätil. Šesť dní budeš pracovať a tvoriť všetky svoje diela, v siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty, ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v tvojich bránach! Vtedy nebudeš konať nijakú prácu“ (Ex 20, 8-10).*

Len pre zaujímavosť slovo sobota nájdeme vo Svätom písme vo 161 veršoch, z nich v 56.-ich veršoch v Novom zákone.) 4)

Poznámka: Nedeľa v Novom zákone sa vyjadrovala ako prvý deň po židovskej sobote.

Generácie kresťanov pred nami sa zhromažďovali a slávili nedeľu ako deň Pána. Od 4. storočia bola nedeľa v európskom priestore dňom pracovného pokoja, niektoré európske krajiny si pracovne voľno v nedeľu uchovali až dodnes, niektoré (predvážne podstkomunistické) pod vplyvom ideológií tento stav prerušili.

Poznámky: Nezanedbateľné sú príklady porušenia 7 dňového cyklu a jeho negatívne dôsledky. Napr. francúzska revolúcia, zaviedla až 10.tý deň odpočinku, zvieratá postupne hynuli, nevydržali 10 dňový cyklus, a tak ich donútili vrátiť sa späť ku 7 dňovému cyklu. V 4. storočí občiansky zákon Rímskej ríše uznal týždenný rytmus a nariadil, aby "v deň slnka" sudcovia, obyvatelia miest a združenia rozličných remesiel prerušili prácu.

A aký je postoj veriacich v Európe ku nedeli?

Výstižne to pomenoval pápež *Benedikt XVI. v homílii na sv. omši v Dóme sv. Štefana v septembri 2007 vo Viedni: „Bez Pána a bez dňa, ktorý patrí Jemu, nie je možný skutočný život. Nedeľa sa v našej západnej spoločnosti zmenila na koniec týždňa, na voľný čas. Voľný čas, hlavne v zhone dnešnej doby, je úžasná a potrebná vec. Ale ak voľný čas v sebe nemá vnútorný stred, od ktorého sa odvíja to ostatné, potom sa z neho stáva iba prázdne miesto, ktoré nás neposilňuje a neobnovuje. Voľný čas musí mať vnútorný obsah – a tým je stretnutie Toho, ktorý je naším pôvodcom a aj naším cieľom. Môj veľký predchodca na biskupskom sídle v Mníchove a Freisingu kardinál Faulhaber to raz vyjadril takto: „Daj duši svoju nedeľu a daj nedeli svoju dušu.“*

Apoštolský list Svätého Otca Jána Pavla II. biskupom, duchovenstvu a veriacim o svätení nedele začína týmito slovami: „*DEŇ PÁNA - ako sa nazývala nedeľa už od apoštolských čias - mal v dejinách Cirkvi vždy privilegovanú vážnosť pre svoju úzku súvislosť so samým jadrom kresťanského tajomstva. Nedeľa totiž v týždennom rytme času pripomína deň Kristovho vzkriesenia. Je to Veľká noc týždňa, v ktorej sa slávi Kristovo víťazstvo nad hriechom a nad smrťou, zavŕšenie prvého stvorenia a začiatok "nového stvorenia" (porov. 2Kor 5,17). Je to deň úctivej a vďačnej spomienky na prvý deň sveta a súčasne predobraz "posledného dňa"*

očakávaného v činnej nádeji, keď Kristus príde v sláve (porov. Sk 1,11; 1Sol 4,13-17) a "urobí všetko nové" (porov. Zj 21,5). ... ⁵⁾

Aj na Slovensku sa stretávame s prístupom jednotlivcov - a nie je ich málo - ktorí nedeľu prežívajú iba ako jeden deň v týždni. Akosi sme si zvykli (vrátane veriacich), že v našom štáte sú supermarkety v nedeľu otvorené, a nakupuje sa. Vo veľkých mestách nie sú ojedinelé prípady, že rodiny sa v nedeľu vyberú na „kultúrny“ výlet do supermarketu. Skutočnosť, že predavači, prevažne predavačky, musia byť kvôli (aj kupujúcim) v práci, berieme za niečo tak samozrejme, že sa nad tým ani nepozastavíme, nanajvýš si zamrmlíme, že ich ľutujeme, no ale prečo si vybrali také zamestnanie?

Nuž, nebolo to vždy tak, vekovo starší si ešte pamätajú, že sa povinne pracovalo aj v sobotu a pritom obchody boli v nedeľu zavreté a stihlo sa nakúpiť. V niektorých európskych krajinách sú veľké obchody aj v súčasnosti v nedeľu zatvorené. Napríklad: Rakúsko, Nemecko, Švajčiarsko, Izrael (v sobotu sa zastaví život), s obmedzeniami v Poľsku a Chorvátsku.

Pracovná nedeľa **má negatívne dôsledky** na jednotlivca, rodinu i celú spoločnosť. Voľná nedeľa umožňuje zladiť pracovný čas s časom venovaným rodine, vplýva na zdravie pracovníkov, poskytuje priestor na realizáciu záľub, na posilnenie sociálnej spolupatričnosti, a veriacim poskytuje možnosť plného náboženského prežívania.

Už dnes sú čiastočne vytvorené podmienky tým, že v EÚ je legislatívne zabezpečené, že v nedeľu sú zatvorené všetky školy, nepracuje sa v štátnych i verejných inštitúciách.

Práve pre narastajúce negatíva nezosynchronizovaného pracovného času sa začala seriózná diskusia a otvoril sa problém voľnej nedele v Európe. Treba zdôrazniť, že problém voľnej nedele sa chápe širšie, nie je zúžený len na náboženskú oblasť, hľadajú sa riešenia v prospech človeka v modernej, sekularizovanej spoločnosti.

V tejto téme sa najťažšie bude hľadať konsenzus snád' u majiteľov obchodných centier. Často to totiž nie sú obchodníci samotní (napr. jedna veriaca má obchod v nákupnom centre a na otázku, prečo má otvorené v nedeľu, odpovedala, že takáto požiadavka je súčasťou podmienok prenájmu priestorov od majiteľa obchodného centra).

Obchodníkov by snád' bolo možné presvedčiť argumentom, že spokojní zamestnanci sú základom spokojnosti zákazníkov, teda v konečnom dôsledku aj zisku, ktorý naháňajú tým, že predavačky nútia byť v práci do deviatej večer. Ak predavačka skončí o šiestej, bude vedieť, že ešte môže mať večer pre seba, rodinu, priateľov, nebude prepracovaná a možno bude menej mrzutá, naopak bude milšia k zákazníkom. Tu je ale potrebné, aby obchodníci samotní vytvárali tlak na prenajímateľov obchodných priestorov, aby zmenili podmienky otváracích hodín.

Nakupovanie v nedeľu je výsledkom hektického života – cez týždeň totiž pri prehnanej až nezdravej pracovnej vyťaženeosti nie je ani čas na niektoré nákupy. Ak by sa brali ako nevyhnutnosť, posunuli by sa možno skôr na sobotu ako súčasť sobotných prác vyhradených pre domácnosť. Avšak nakupovanie je určitým spôsobom príjemnou aktivitou pre súčasnú konzumnú spoločnosť, preto sa možno nákupy posúvajú skôr k voľnočasovým ako pracovným aktivitám.

Ľudia si obchody otvorené v nedeľu možno paradoxne spájajú aj so slobodou, lebo za socializmu takéto vymoženosti neboli. Ale, ak ľudia niečo naozaj chcú kúpiť, dokážu to kúpiť aj v iných dňoch ako v nedeľu. Vedľajším efektom potom bude aj zmiernenie nezdravej pracovnej vyťaženeosti počas týždňa (do večera v práci a pod.), lebo ľudia budú musieť po pracovnej dobe stihnúť ešte nakúpiť.

Na tomto poli sa už urobili niektoré kroky. V Bruseli 20. júna 2011 bola vytvorená Európska aliancia za nedeľu (European Sunday Alliance). Zakladajúcu konferenciu organizoval Európsky hospodársky a sociálny výbor pod názvom: Pridaná hodnota synchronizovaného voľného času. Európsku alianciu za nedeľu (EAzN) tvorí sieť národných aliancií za nedeľu, odborov, občianskych i cirkevných organizácií z rôznych krajín, vrátane Slovenska. V pozícii pozorovateľov sú aj významné inštitúcie: COMECE, RENOVABIS,⁶⁾

Odcitujem časti zo základného vyhlásenia k vytvoreniu EAzN „Spoločne za primeranú pracovnú dobu“ (prevzaté zo slovenského prekladu). 7)

„Nedeľa a primeraná pracovná doba majú zásadný význam pre občanov celej Európy. My, nižšie podpísaní veríme, že všetci občania Európskej únie majú nárok na primeranú pracovnú dobu, ktorá v zásade vylučuje práce neskoro večer, v noci, v dňoch pracovného pokoja, ako aj v nedeľu. Veríme, že súčasná legislatíva na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni musí zaisťovať väčšiu ochranu, zdravia, bezpečnosti, dôstojnosti každého človeka a podporovať zosúladenie pracovného a rodinného života. Domnievame sa, že by sa mali posilniť prostriedky pre sociálnu súdržnosť občanov EÚ.

- ***Ohrozené pracovné podmienky***

Empirické štúdie dokazujú, že neštandardná pracovná doba spôsobuje odsynchronizovanie sociálneho rytmu, čo má negatívny vplyv na bezpečnosť a ochranu zdravia zamestnancov. Nepravidelné modely pracovnej doby (nepredvídateľné povinnosti podľa potreby, prerušovaná práca, práca na smeny, nesociálna pracovná doba ako práca v noci a cez víkendy) môžu viesť k zvýšeniu stresu a chorobám. Z tohto dôvodu dochádza k absentérstvu vyplývajúcejmu zo silného pocitu nedostatku kontroly a vplyvu na vlastnú prácu a život. Ľudia zvyčajne pracujú v nedeľu alebo v nezvyčajnú dobu preto, že je to ich finančná odkázanosť, a nie dobrovoľná voľba. Nepravidelné modely pracovnej doby, najmä keď neposkytujú dostatočný počet odpracovaných hodín, sú hlavným zdrojom rastúceho fenoménu "chudobných v zamestnaní" (in-work pover) v Európe.

- ***Zosúladenie pracovného, rodinného a osobného života***

V nedeľu majú rodičia a deti možnosť spoločne tráviť čas. Školy sú v tento deň zatvorené, pracovníci štátnej a verejnej správy zaiste nepracujú. Podľa smernice EÚ o ochrane mladých ľudí pri práci, nedeľa je v rámci týždňa už uznaná za deň odpočinku pre deti a mládež v EÚ. Práve nadmerná alebo nepravidelná pracovná doba spôsobuje, že je ťažké alebo až nemožné pre pracovníkov zosúladiť vlastný rodinný život a prácu so starostlivosťou o deti a iné závislé osoby.

- ***Sociálna súdržnosť***

Voľná nedeľa tradične podporuje nezávislosť osôb na čisto ekonomicky podriadenom životnom štýle. Nedeľa je referenčným základom pre časové usporiadanie štátu a spoločnosti. S výnimkou potreby poskytovať základné služby všeobecného verejného záujmu ako záchranná služba, polícia a zdravotnícke služby, spoločný deň odpočinku vytvára nevyhnutný rámec so zreteľom na kolektívny rytmus času vo všetkých členských štátoch EÚ. Slúži k posilneniu sociálnej súdržnosti v našej spoločnosti. Len dôsledne chránený jeden spoločný voľný deň v týždni umožní občanom podieľať sa na športovom, sociálnom, náboženskom a asociatívnom živote, usilovať sa o kultúrne obohatenie a duchovné blaho, a vytvorí im podmienky pre zapojenie sa do dobrovoľníckych aktivít. Bez tohto dňa by boli ohrozené všetky formy sociálnej interakcie a spoločne stráveného času.“

„Európska Aliancia za nedeľu,

- *pozýva občiansku spoločnosť (rodiny, športové zväzy, atď.), národné a miestne združenia za voľnú nedeľu, odborové hnutia, sociálne zodpovedných zamestnávateľov, cirkvi a náboženské spoločnosti, aby sa pripojili k tejto aliancii a angažovali sa na podporu ochrany voľnej nedele a primeranej pracovnej doby*
- *vyzýva všetky demokratické politické strany, aby podporili túto našu aktivitu a podnikli nevyhnutné kroky prostredníctvom demokratických inštitúcií a médií smerom k ochrane voľnej nedele a primeranej pracovnej doby.“*

Koniec citácie ⁶⁾ zo základného vyhlásenia EAzN.

Založenie EAzN sa pripravovalo niekoľko rokov, dokumenty vznikali v spolupráci odborníkov z rôznych krajín. Využili sa aj skúsenosti aktivistov z Nemecka a Rakúska, v ktorých vyvíja aktivita aliancia za nedeľu už dlhšiu dobu, pritom je zaujímavé, že tieto krajiny majú aj v súčasnosti zatvorené obchody v nedeľu. Asi nechcú prísť o voľnú nedeľu v rámci prijímanej a odporúčanej legislatívy EÚ. Iniciatívy EAzN sú v súčasnosti predmetom konzultácií v Európskom parlamente, Európskej únii.

Po tomto zoznamení sa s obsahom a cieľmi EAzN, odporúčam do pozornosti si znovu prečítať KKC o slávení nedele.⁹⁾ a Dies Domini apoštolský list Jána Pavla II o svätení nedele ⁵⁾ Povzbudivé.

Príklady dvoch vyjadrení za voľnú nedeľu:

- *„Voľná nedeľa má byť lepšie chránená na úrovni EÚ.“ Túto požiadavku „Aliancie za voľnú nedeľu – Rakúsko“ zdôraznil biskup Ludwig Schwarz, ktorý má na starosti Alianciu na ochranu nedele v rámci Biskupskej konferencie Rakúska. 10)*
- *Anna Záborská, europoslankyňa za SR, jedna zo zakladajúcich členov EAzN: „Spolu so štyrmi kolegami z Talianska, Francúzska, Nemecka a Poľska som predložila písomné vyhlásenie o zachovaní nedele ako voľného dňa. Táto moja iniciatíva ide naprieč politickým spektrom, kolegovia reprezentujú Európsku ľudovú stranu, Stranu európskych socialistov, Alianciu liberálov a demokratov pre Európu a Úniu pre Európu národov. Považujeme voľnú nedeľu za jeden zo základných pilierov európskeho sociálneho modelu. V tomto bode sa zhodnú cirkvi rovnako aj odbory po celej Európe.“ ¹¹⁾*

Na záver chcem zdôrazniť, že problém obnovenia voľnej nedele nie je jednoduchý a vyznačuje sa rozmanitosťou pohľadov. Myšlienku voľnej nedele je najskôr potrebné dostať do vedomia verejnosti a získať pozitívne alebo prinajmenšom neutrálne prijatie. Preto bude nevyhnutné, aby prebehli otvorené verejné diskusie v jednotlivých krajinách EÚ. Uvažuje sa aj s odštartovaním petície, ktorá by mala mať celoeurópsky charakter.

Nuž, všetko bude závisieť od toho, ako sa k tomu postavíme my, veriaci a občania. A akým dielom sme ochotní prispieť svojim časom, energiou, k obnoveniu voľnej nedele aj v obchode. Či prevládne ľahostajnosť a apatia, veď nech to niekto vybaví, ... ja sa pripojím až na konci, keď sa už budú črtať znaky úspechu. Dúfam, že zodpovednosť prevládne.

Mária Guregová

Mgr. Mária Guregová

Nedeľa v prospech človeka – jednotlivca, rodiny a spoločnosti

Použité skratky:

KKC – Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, 1999

EAzN – Európska alianca za nedeľu European Sunday Alliance

COMECE - Rada biskupských konferencií Európskej únie

Literatúra:

1. KKC, str. 306 (1166)/ (Druhý vatikánsky koncil, konšt, Sacrosanctum Concilium.)
2. Tamtiež str. 306 (1167)
3. Tamtiež
4. Sväté písmo v elektronickej podobe www.svatepismo.sk
5. **JÁN PAVOL II., DIES DOMINI**, Apoštolský list Svätého Otca Jána Pavla II. biskupom, duchovenstvu a veriacim o svätení nedele
<http://www.kbs.sk/?cid=1117285446>
6. European Sunday Alliance <http://www.europeansundayalliance.eu/>
7. Tamtiež
<http://www.europeansundayalliance.eu/site/foundingstatement/textofthefoundingsatemen>
8. (zástancovia pro choice)
9. KKC, str. 816 Nedeľa a odpovedajúce body v registri
10. Biskup Schwartz: Chrániť voľnú nedeľu na úrovni EÚ, Viedeň, 3.3.2011 (KAP) 014 163
11. Anna Záborská : Je voľná nedeľa súčasťou európskeho kultúrneho dedičstva?
<http://blog.aktualne.centrum.sk/blogy/anna-zaborska.php?itemid=456>

Mária Guregová, narodila sa v roku 1942, teraz na dôchodku, štúdium matematiky absolvovala v roku 1964 na Prírodovedeckej fakulte (teraz Fakulta matematiky, fyziky a informatiky) Univerzity Komenského v Bratislave, pracovne pôsobila na SVŠT (teraz STU), na UK a v SAIA. Oblasť záujmu: vzťah vedy a viery, celoživotné vzdelávanie a verejné otázky.